

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE  
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

# **Obraz Jana Křtitele v Matoušově evangeliiu**

Iva Lokvencová

Katedra Nového Zákona  
Vedoucí práce doc. Jiří Mrázek, Th.D.  
Studijní program Teologie (M6141)  
Studijní obor Evangelická Teologie

Praha 2016

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Obraz Jana Křtitele v Matoušově evangeliu* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze 21. srpna 2016

Iva Lokvencová

## **Anotace**

Diplomová práce se pomocí exegetických metod zabývá rozborem postavy Jana Křtitele v kontextu Matoušova evangelia. Na začátku práce je v krátkosti představeno samotné Matoušovo evangelium a pozadí rozebíraných textů Mt 3,1–12 (jež pojednává o působení Jana Křtitele, konfliktu Jana s farizeji a saduceji a Janově varování před posledním soudem) a Mt 11,1–19 (popisující Janovy pochybnosti ohledně Ježíšova poslání, Ježíšovo potvrzení Janovy role a odmítnutí Janovy a Ježíšovy zvěsti židovskou stranou). Obsahem této části je stručné shrnutí vykládaného textu, popis, členění a zasazení textu v rámci širšího kontextu evangelia nebo srovnání se synoptiky. Následuje překlad veršů z řečtiny do češtiny, který je doplněn vysvětlivkami, literárními zajímavostmi, odkazy na zvláštnosti vyplývající z daného překladu, nebo odlišnostmi nacházejícími se v porovnávaných českých či cizojazyčných verzích. Následně přichází na řadu samotný výklad jednotlivých veršů doplněný o poznatky nabyté při studiu daného tématu a následné shrnutí kapitoly. Hlavním pramenem informací použitých při zpracování této práce je především samotný biblický text, doplněný o údaje pocházející z několika komentářů, článků, monografií, učebnic, slovníků, a to i internetové provenience. Výsledné shrnutí je potom založeno na kombinaci zjištěných poznatků vyplývajících z výkladu obou zmíněných pasáží.

## **Klíčová slova**

Jan Křtitel, pokání, nebeské království, soud, křest, Ježíš Kristus

## **Summary**

This thesis focuses on the analysis of John the Baptist by using exegetical methods in the context of the gospel of Matthew. The thesis begins with a short introduction of the gospel of Matthew and the background of the analyzed texts Mt 3,1-12 (which deals with the activities of John the Baptist, the controversy between him and the Sadducees and Pharisees, and John's warning against the Last Judgment) and Mt 11,1-19 (which describes doubts concerning Jesus' mission, Jesus' confirmation of John's part, and the rejection of John's and Jesus' proclamations by the Jewish party). This part briefly summarizes the interpreted texts as well as the description, division, and broader framework of their background or parallel comparison of the synoptics. A translation of the verses from Greek to Czech follows which is accompanied by annotations, interesting facts, references to the peculiarities that arise from the translation, or differences among the Czech and other foreign translations of the Bible. Then comes the exegesis of the individual verses supplemented by findings acquired through research, followed by a summary of the chapter. The central source of information for this thesis is predominantly the biblical text itself, supplemented by information found in several commentaries, articles, monographs, textbooks, dictionaries, as well as those found on the Internet. The final summary represents a combination of findings coming from the exegesis of both of the texts.

## **Keywords**

John the Baptist, repentance, kingdom of heaven, judgment, Jesus Christ

## **Poděkování**

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Jiřímu Mrázkovi, Th.D. za cenné poznámky, ochotu a pomoc.

Poděkování však patří také mé rodině, která mě při psaní této práce (a dlouhá léta během mých studií) psychicky i finančně podporovala, mým přátelům a Bohu, že mi dal sílu dojít až sem.

# Obsah

Úvod .....	8
1 Matoušovo evangelium.....	10
1.1 Obecný úvod .....	10
2 Matouš 3,1–12 .....	11
2.1 Literární pozadí Mt 3,1–12 .....	11
2.2 Role .....	12
2.3 Struktura 3,1–12 .....	13
2.4 Odlíšnosti v synoptických evangeliích .....	14
2.5 Exegeze Mt 3,1–12.....	16
Mt 3,1 .....	16
Mt 3,2 .....	18
Mt 3,3 .....	20
Mt 3,4 .....	21
Exkurz 1: Židovské naděje.....	22
Mt 3,5 .....	23
Mt 3,6 .....	24
Mt 3,7 .....	25
Exkurz 2: Významná společenská uskupení za doby Jana Křtitele .....	28
Mt 3,8 .....	31
Mt 3,9 .....	32
Mt 3,10 .....	33
Mt 3,11 .....	36
Mt 3,12 .....	42
Shrnutí .....	43
3 Matouš 11,1–19 .....	46
3.1 Literární pozadí Mt 11,1–19 .....	46
3.2 Role .....	47
3.3 Struktura Mt 11,1–19 .....	48
3.4 Exegeze Matouš 11,1–19 .....	49
Mt 11,1 .....	49
Mt 11,2–11,3.....	50
Mt 11,4–11,5.....	52
Mt 11,6 .....	54
Mt 11,7–11,9.....	55
Exkurz 3: Konflikt Jana Křtitele s Herodem.....	58
Exkurz 4: Mimokřesťanské zmínky o Janu Křtiteli .....	59
Mt 11,11.....	62
Mt 11,12.....	63

Mt 11,13.....	65
Mt 11,14.....	66
Mt 11,15.....	68
Mt 11,16.....	69
Mt 11,17–19 .....	71
Shrnutí .....	74
3. Shrnutí – Obraz Jana Křtitele u Matouše .....	76
Závěr .....	78
Seznam literatury .....	79
Rejstřík.....	82
Přílohy.....	85

# Úvod

Jak již název diplomové práce předznamenává, ústředním tématem mé diplomové práce bude obšírnější a hlubší bádání nad postavou Jana Křtitele. Hlavní zájem této práce bude směřovat na text Matoušova evangelia. Při exegezi, jako primárního zdroje informací, budu vycházet především z řecké verze textu Nového zákona,<sup>1</sup> přesněji z třetí a jedenácté kapitoly. Současně však nebudou opomenuta ani jiná místa, zmínky a odkazy v tomto evangeliu, popřípadě srovnání s jinými novozákonními nebo starozákonní oddíly souvisejícími s daným tématem.

Přestože evangelium zmiňuje Jana Křtitele vícekrát, vybrala jsem pouze dva nejdůležitější celky zabývající se jak samotnou osobou Jana Křtitele, tak i jeho činností. V ostatních případech jde jen o letmé narážky, které jsou povětšinou v textu práce tak jako tak obsaženy nebo v případě čtrnácté kapitoly (příběh o Janově stětí Herodem) bude tento úsek zpracován a propojen s některým z vykládaných veršů. Na začátku této práce se krátce zastavím u obecné charakteristiky celého evangelia, pak i obou exegetovaných míst a budu se zabývat jejich zasazením, obsahem a specifiky. Následně se budu věnovat samotnému zpracování textu. V prvé řadě půjde o překlad textu do češtiny a jeho hlubší prozkoumání – zdali dřívější texty neobsahují nějaké odchylky, a pokud ano, zda mají hlubší dopad na výklad textu; zda se spolu dřívější nebo současné verze shodují a pokud ne, tak z jakého důvodu. Zajímavosti, různé zvláštnosti a vysvětlující komentář bude uveden těsně za jednotlivými verši (popřípadě za oddílem veršů, které k sobě tematicky přináležejí) společně s poznámkami vycházejícími ze starověkých, ale i současných překladů.<sup>2</sup> Těsně za vlastním překladem a jinými poznámkami bude

---

<sup>1</sup> NESTLE, E., B&K. ALAND. *Novum Testamentum Graece et Latine*. 27. Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1994. ISBN 3-438-05401-9.

<sup>2</sup> Seznam užitých překladů a jejich zkratk je v příloze na konci diplomové práce.



následovat hlavní část této práce, a tou je výklad jednotlivých veršů. Rozbor těchto textů společně s nabytými poznatky vztahujícími se k danému tématu budou následně vyhodnoceny a shrnuty v závěru této práce. Cílem diplomové práce bude vytvoření uceleného, plastičtějšího a zřetelnějšího obrazu Jana Křtitele v rámci Matoušova evangelia. V rámci práce je nutné vzít v úvahu fakt, že jde o práci kritickou (z pohledu myšlení a zkoumání), ne však historickou.

# 1 Matoušovo evangelium

## 1.1 Obecný úvod

Matoušovo evangelium je uváděno v Novém zákoně na prvním místě<sup>3</sup> před oběma synoptickými (Markovým a Lukášovým) a Janovým evangeliem. Současně je i nejdelším ze všech čtyř. Doba sepsání se odhaduje na 70. – 80. léta prvního století.<sup>4</sup> Podle tradice je za autora pokládán jeden z Ježíšových učedníků – celník Matouš.<sup>5</sup> U Marka je ve stejném kontextu zmíněn pod jménem Levi,<sup>6</sup> syn Alfeův. Autorem byl s největší pravděpodobností vzdělaný křesťan píšící řecky, pocházejících z původně židovského prostředí (čemuž odpovídá znalost židovských reálií s množstvím uváděných citací ze Starého zákona). Spis byl napsán v oblasti Sýrie nebo Syropalestiny, což dokládají některé indicie jazykové a literární povahy.<sup>7</sup> S největší pravděpodobností bylo Matoušovo evangelium napsáno za účelem nahradit evangelium Markovo,<sup>8</sup> jehož stavbu napodobuje a doplňuje o látky z pramene logií nebo z jiných vlastních zdrojů.<sup>9</sup> Naopak některé pasáže oproti Markovi přesouvá<sup>10</sup> a zkracuje (např. začátek Mt 14).

---

<sup>3</sup> OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. *Matthew*. Grand Rapids, MI: Zondervan, c2010. Zondervan exegetical commentary series on the New Testament. ISBN 978-0-310-24357-1. s. 36 – již od dob Augustina

<sup>4</sup> OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. *Matthew*. s.35

<sup>5</sup> Je zde zásadní rozdíl mezi současným a antickým chápáním autorství – tehdy byla rozšířena praxe připisování děl „známější“ osobě (jíž si autor vážil, a tím dodat dílu samotnému vážnosti); popř. zdůraznění tematickou „relacionalitu“ s jinými díly starších autorů) viz BOWLEY, James E. *Living traditions of the Bible: scripture in Jewish, Christian, and Muslim practice*. St. Louis, Mo.: Chalice Press, c1999. ISBN 0827221274. s. 14-17 a ČEP přemluva ke knize Izajáš

<sup>6</sup> POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-186-9.509.

<sup>7</sup> POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*, s.510.

<sup>8</sup> POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*, s.484

<sup>9</sup> Viz rozšířená teorie dvou pramenů. Zdrojem pro Mt byl Mk, sbírka Ježíšových logií a jiné Mt<sup>s</sup> látky viz Pokorný. s.363

## 2 Matouš 3,1–12

### 2.1 Literární pozadí Mt 3,1–12

První dvě předcházející kapitoly Matoušova evangelia jsou úvodem do celého evangelia a popisují původ Ježíše Krista. Podobně i třetí kapitola je jakýmsi prologem, tentokrát však do krátkého „profesního“ života Ježíše Krista. Kapitola obsahuje dva ucelené příběhy. První je pojednáním o Janu Křtiteli (3,1 – 12); druhý pak vypráví o setkání Jana Křtitele s Ježíšem a Ježíšově křtu Janem v Jordánu (3,13 – 17). Zpracovávaný oddíl 3,1–12 je možné posléze rozdělit do dvou logických celků – první se týká popisu Janem prorokovaných „skutečností.“ Jako předchůdce Ježíše ohlašuje příchod *toho, kdo bude mocnější než on sám a kdo bude křtít Duchem svatým...* Kvůli příchodu nebeského království a Mesiáše volá Jan lid k obrácení, duchovní obnově a následném přijetí křtu.

Ve druhé části pak Jan upozorňuje na to, že čas na změnu, po které volá, se krátí a v blízké budoucnosti přijde mnohem *mocnější* než on sám. Ten pak bude soudce, kterého Jan očekává na konci věků (myšlen Mesiáš).

Následuje příběh Ježíšova křtu, který předznamenává začátek jeho veřejného působení. Paralely k pasáži Mt 3,1–12 lze najít ve všech ostatních evangeliích (Mk 1,2–8; Lk 3,1–20; J 1,19–34).

První část (Mt 3,1–6) je látka převzatá z Markova evangelia<sup>11</sup> druhá část Mt 3,7–12 potom materiálem pocházející z pramene Q.<sup>12</sup> Forma textu je narativní a obsahuje pareneze a eschatologické výroky.

---

<sup>10</sup> POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. s.472

<sup>11</sup>W. D. DAVIES AND DALE C. ALLISON. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to Saint Matthew*. Latest impr. Edinburgh: Clark, 1988. ISBN 0567094812. s.286

<sup>12</sup> dtto

## 2.2 Role

Jan Křtitel – je v tomto příběhu vyobrazen doslova jako muž mnoha rolí. Na začátku je popsán jako kazatel a ohlašovatel nebeského království, kvůli kterému volá lid k pokání. Není však jenom kazatelem. Současně se objevuje jako prorok, předchůdce, posel a „hlas volající na poušti“, zvěstující příchod Mesiáše, „toho mocnějšího,“ který přichází. Příchod nebeského království si vynucuje změnu, a proto volá lid k pokání, odvrácení se od současného způsobu života a přihlášení se k Bohu. Svým vystupování Jan napodobuje dřívější proroky, a to jak svým vzhledem, tak i způsobem života a neústupností svých požadavků (činite pokání...nebo shoříte...). Mimo to se projevuje jako morální autorita (viditelné v konfrontaci se saduceji a farizeji a jejich následnému odsouzení). Jak napovídá jeho přídomek, je také křtitelem. Své stoupence křtí v Jordánu, a jak hovoří i navazující příběh (Mt 3,12–17) pokřtil i samotného Ježíše.

Saduceové a farizeové – v tomto příběhu jsou rozhodně „ti zlí,“ kteří přišli buď jenom útočit na Jana, nebo jej (a jeho křest) využít k vlastnímu prospěchu. Jeho výzvy k pokání ignorují, popřípadě se mu v duchu vysmívají. Na rozdíl od zástupu (Lk 3), který má upřímnou snahu se změnit, farizeové a saduceové očividně zůstávají vůči jakékoliv Janově snaze zatvrzelí.

Ostatní lidé – v daném příběhu jsou označeni opisem „Jeruzalém, celé Judsko a okolí Jordánu.“ Nijak více upřesnění nejsou, ale je očividné, že nejde jen o náhodné kolemjdoucí. Kdyby tomu tak nebylo, pravděpodobně by je poslal „do háje“ stejně jako saduceje a farizeje. Namísto toho vyznávají svoje hříchy a jsou Janem křtěni v Jordánu.

„Ten, který přichází...“ – je zmíněn v posledních verších jako ten, který bude křtít Duchem svatým a ohněm. Podle Jana je mnohem mocnější než on sám. Implicitně se o něm hovoří jako o tom, komu Jan „ten hlas volající

na poušti“ umete cestu... V Janově podání je ztotožnn se soudcem, který bude třídit a soudit lid.

## 2.3 Struktura 3,1–12

- PŮSOBENÍ KŘTITEL

3,1 umístění: „v oněch dnech“ „na poušti“

(Jan) „vystoupil“

„kázal na poušti“

3,2 napomenutí: „**činite pokání...**“

↳ („neboť se přiblížilo království nebeské)

3,3 SZ naplnění: „(Jan) ten 'Hlas volajícího na poušti“

„připravte cestu Páně...“

3,4 Janův popis (vzhled): „šat z velbloudí srsti, kožený pás“

(strava): „potravou mu byly kobylinky a med...“

3,5 účinek: vycházel k němu celý Jeruzalém

(kázání)

3,6 „vyznávali své hříchy

„dávali se od něj v řece Jordánu křtít“

- JAN KŘTITEL A FARIZEJOVÉ SE SADUCEJI

3,7 „spatřil...mnoho farizejů a saducejů přichází ke křtu“

„řekl jim...Plemeno zmijí...“

Řečnická otázka: „Kdo vám ukázal, že můžete utéct

před nadcházejícím hněvem“

3,8 napomenutí: „**Neste ovoce ...**“

↳ „které ukazuje, že **činite pokání**“

3,9 varování: „Nemyslete si, že můžete říkat“ – „Náš otec je Abraham“

x

x

zdůvodnění: „Pravím vám...“ – Bůh může Abrahamovi stvořit děti z tohoto kamení...

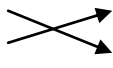
3,10 podobenství – „**sekera je na kořeni stromu**“

(varování): „Strom, který **nenese dobré ovoce**“

⇒ „**bude vyřat a hozen do ohně**“

- „TEN, KTERÝ PŘICHÁZÍ...“

3,11 očekávání:

(„Já vás křtít vodou k pokání“ > „ten, který přichází za mnou, je silnější“ )  
  
 („Nejsem hoden...“ > „on bude křtít Duchem svatým a  
 ohněm“

**3,12 varování:** („lopata je v jeho ruce“)  
**/naplnění** „pročistí svůj mlat“  
 „pšenici shromáždí“  
 „plevy spálí“ vyplnit

## 2.4 Odlišnosti v synoptických evangeliích

Tato část práce se zabývá podstatnějšími rozdíly, které se nalézají mezi Markovým, Lukášovým a Matoušovým evangeliem. Odchytky mohou být způsobeny jak odlišným záměrem jednotlivých autorů (např. Matouš vynechává odpuštění hříchů při zmínce o Janově křtu; popřípadě odlišnou osnovou), tak i jinými prameny, z kterých autoři evangelií čerpali (například vsuvky Lk 3,10nn „co máme dělat...“ jako jedinečný lukášovský materiál...). Některé příběhy o Janu Křtiteli (Mt 3) mají svoji obdobu ve všech evangeliích, některé (Mt 11) pouze u Lukáše.

- Mk 1,2 (oproti Mt 3) mluví o Janovi přímo jako o poslovi (~Mt 11,10)
- Mk1,4 a Lk 3,3 uvádí, že Jan kázal... - „Čiňte pokání a dejte se pokřtít na odpuštění hříchů;“ na rozdíl od Mt 3,2, který odůvodňuje pokání příchodem nebeského království ... (odpuštění hříchů vztahuje až Kristovou zásluhou).
- Mk 1,7 a Lk 3,16 uvádí, že: „nejsem hoden ani rozvázat řemínek u jeho obuvi.“ Je možné, že Matouš jde dál a chce naznačit podobnost jejich osudu.
- Mk 1 zcela opomíjí jakékoliv spojení se soudem.

- Lk spílá zástupům (a celníkům s vojáky) a varuje je před soudem; ti však na rozdíl od Mt 3 (kde Janovou opozicí jsou farizeové a saduceové, kteří naopak nevykazují známky jakékoliv upřímné snahy o obrácení...) pokorně Jana prosí „Co máme dělat...“ a Jan je povzbuzuje k solidaritě... Matouš se na tomto místě snaží situaci více „antagonizovat.“ Myšlenka kontrastu starého a nového, židů a křesťanů... podobně odpovídá Matoušově záměru, když zdůrazňuje odnětí „vyvolení“ Božího lidu a následné jeho vložení na křesťany však.
- Lk 7,19 píše, že „*Jan uslyšel o „Ježíšovi“ Mt 11,2 („o Kristu“)* Matouš Ježíše přímo spojuje s mesiášskou postavou, kterou Jan předpověděl...
- Mt na rozdíl od Lk nezmiňuje vyhánění duchů z lidí a mluví pouze o tom, aby „viděli a slyšeli...“ Lk tato uzdravení popisuje a píše: „*A v tu hodinu uzdravil Ježíš mnoho lidí ...*“
- Farizeové a zákoníci jsou u Lk těmi (oproti zástupům), kdo odmítají Janovu nabídku křtu a obrácení...( Lk 7,19)
- Mk 6,14 na rozdíl od Mt a Lk o Herodovi mluví jako o králi. Je možné, že se Mt s Lk snaží o přesnější a věrohodnější Herodův popis, a tím prokázat i historickou věrohodnost
- Lk 9,7 konstatuje, že Herodes neví, co si má o Ježíšovi myslet a má pochybnosti zda nejde o Jana. Současně vyslovuje přání jej vidět (tímto příběh u Lk končí)...
- Mk na druhou stranu Herodovi přisuzuje roli toho, kdo ví o Janovi jako o tom, kdo vstal z mrtvých a má mocné síly... jakoby tušil, že popravil „spravedlivého,“ který má moc se vrátit (a snad se i pomstít...). Narovinu je řečeno, že Herodes „ví,“ co provedl, když si vzal si za ženu manželku svého bratra Filipa. Mk zde za hlavního viníka a organizátora označuje Herodiadu. Herodes jako by byl

pouhou loutkou, která k Janově poprvé donucena okolnostmi. Mt následně dodává, že Janovi učedníci informovali Ježíše. Je otázka, co to znamená... Minimálně to však poukazuje na fakt, že Janovi učedníci se s Ježíšem znali. Dokonce je možné, že byli byl původně jedním z nich a chovali k němu úctu (~Mt 9,14; kde přišli Janovi učedníci s dotazem na Ježíše...)

- Mk 9 podobně jako Mt 17 ztotožňuje Jana s Eliášem „*který má všechno obnovit*“; Mt však k tomu navíc dodává, že podobný osud jako potkal Jana („*udělali s ním, co se jim zlíbilo*“) čeká i na Syna člověka...

## 2.5 Exegeze Mt 3,1–12

### Mt 3,1

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστῆς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας

**V oněch dnech pak vystoupil (veřejně)<sup>13</sup> Jan Křtitel kázaje v Judské poušti.**

- New Jerusalem Bible (NJB) se více odlišuje od ostatních srovnávaných překladů,<sup>14</sup> které v malých obměnách sledují původní text a uvádí „in due course,“ tedy ve vhodnou dobu, až se naplní čas (důraz na příchod eschatologického času<sup>15</sup>)

„V oněch dnech...“ není zde uvedeno žádné konkrétní datum, přesto je v širších souvislostech jasné, že těmito dny je myšlena doba, o které pojednávají předcházející kapitoly. V nich se nejprve dozvídáme o Ježíši Kristu, jeho původu, příchodu na svět, narození, smyslu jeho cesty a tom, že

---

<sup>13</sup> Viz Bible Works 5; BNT; heslo *paraginetai*

<sup>14</sup> B21, BKR, ČEP, KJV, NJB, NKB, NRS, BNT, VUL, SEP v příloze na konci

<sup>15</sup> W. D. DAVIES AND DALE C. ALLISON. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to Saint Matthew* .s.288



přišel dovršit, to co bylo lidem přislíbeno... Přesto žádné z těchto informací v sobě neobsahují žádné podrobnosti o předcházející „civilním“ životě Ježíše. Podobně ani na tomto místě, na rozdíl od jiných novozákonních knih, jež zpracovávají podobnou látku jako Mt 3,1–12<sup>16</sup> nebo se určitým způsobem dotýkají postavy Jana Křtitele,<sup>17</sup> nenacházíme bližší určení, kdo nebo kým Jan byl, popřípadě odkud a z jakého prostředí pocházel. Na rozdíl například od Lukáše, kde je obsírněji popsán jak Ježíšův, tak i Janův původ, Matouš směřuje svůj zájem k Janovi výhradně jako nástroji Boží vůle, tomu, kdo „připravuje cestu,“ předchůdci, který započal dílo, které dojde svého cíle v Ježíši Kristu. Jan káže, volá po obrácení a křtí<sup>18</sup> – to je to, co jej definuje, stejně jako přízvisko – „Křtítel.“

Janova kazatelská činnost je umístěna do Judské pouště. Ta leží mezi Judskými horami na západě, směrem na východ se táhne podél údolí Jordánu a pobřeží Mrtvého moře. Tato lokalita je navíc i tím, že se zde nalézá Kumrán, ve starověku známé sídlo Esejské komunity,<sup>19</sup> kde byly ve čtyřicátých letech 20. století objeveny tzv. Svitky od Mrtvého moře.

Není zcela bez zajímavosti, že je Janovo jméno spojováno právě s esejskou komunitou. Tato hypotéza<sup>20</sup> je založena především na několika poměrně pádných předpokladech. Jde především o blízkosti lokality, ve které se Kumrán nachází a míst, kde se Jan pohyboval a působil, způsob, jakým vedl svůj života (jako poustevník), jak vypadal a bezpochyby také jeho (křestní) praxe omývání vodou.

---

<sup>16</sup> Mk 1,2nn; Lk 3,3nn; J 1,19nn

<sup>17</sup> Mt 3;11;14 a zmínky v Mt 4;9;16;17;21 a paralely v evangeliích nebo Skutcích.

<sup>18</sup> Křtění, křest - samostatně zpracováno ve verši Mt 3,3

<sup>19</sup> Dále viz Exkurz: Významná společenská uskupení za doby Jana Křtitele

<sup>20</sup> Například W.Brownlee nebo A.T.Robinson: in YAMASAKI, Gary. *John the Baptist in life and death: audience-oriented criticism of Matthew's narrative*. Sheffield: Sheffield Academic Press, c1998. Journal for the study of the New Testament. Supplement series. ISBN 1-85075-916-2. s.21

## Mt 3,2

Ἰκαίθ ἰεγωὺν ἡ μετανοεῖτε ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν

**A řka: „Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské.“**

*Pokání* – jako vyjádření lítosti nad určitým jednáním nebo smýšlením, úzce související s obrácením, změnou uvažování a hledáním nové životní cesty (směřující k Bohu), s očekáváním následného odpuštění hříchů.<sup>21</sup>

Starý zákon operuje s pojmy *n-ch-m* (נחם) – litovat; *jóšer* (ישר) – upřímnost, povinnost nebo *šûb* (שוב) – obrátit se; které odpovídají novozákonnímu slovesu *metanoein*. Hebrejské pochopení pokání více implikuje nejenom myšlenkovou transformaci, ale i reálný dopad na chování (viditelné „stopy“ morální změny).

Výsledný obraz chápání tohoto pojmu v Novém zákoně dotváří kombinace výše zmíněných starozákonních představ. Pokání, po kterém volá Jan Křtitel (Mt 3,2.8.11) s proklamací blížícího se Božího království (Mt 3,2) – kvůli kterému Ježíš vysílá do světa své učedníky (Mk 6,12; Lk 24,47) – se má stát pro všechny lidi začátkem nového stvoření, nového pojetí člověka a jeho života. Janovým zvěstováním nebeského království a nabádáním k pokání (později i projev moci, mocných činů a uzdravováním viz Mt 13,54; 14,2, Sk 8,13, které provázelo činnost Ježíše i jeho následovníků) bylo impulsem, „probuzením“ víry. Přijetí víry a „*obrácení*“ (tj. radikální změnou životní orientace) bylo Starým zákonem vnímáno jako opětovné „zahlazení,“ náprava vztahu mezi Bohem a člověkem – jenž byl prvotně narušen přestoupením jeho smlouvy...<sup>22</sup> Obrácení je potom prvotním podnětem k odpuštění hříchů<sup>23</sup> (Sk 3,19), tj. opětovného „narovnání“ vztahu člověka s Bohem, jehož

<sup>21</sup> DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Ilustroval Tomáš PRCHAL, přeložila Alena KOŽELUHOVÁ. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1. heslo- pokání; obrácení; NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. přepr. rozš. vyd. Praha: Kalich, 1956. Heslo: pokání

<sup>22</sup> OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. Matthew. s.110

<sup>23</sup> Teologický záměr pisatele Matoušova evangelia se však snaží oddělit Janův a Ježíšův „přínos“. Teprve Ježíš je tím, kdo je „zodpovědný“ za odpuštění hříchů, nikdo jiný, ani Jan.

konečným cílem je spása člověka (Sk 11,18: „*Tak i pohany povolal Bůh k pokání, aby dosáhli života!*“... nebo naopak k záhubě viz Lk 13,3).

Ignorace takové výzvy k pokání, pak vede k zatracení a smrti (Lk 13,3: „*nebudete-li činit pokání... zahynete*“). U Jana bylo pokání a obrácení spojeno se křtem vodou (ten podstoupil i Ježíš) a je zdůrazněno s blížícím se příchodem nebeského království.

*Království nebeské* – jde o stěžejní pojem celé křesťanské zvěsti, vyjadřuje budoucí skutečnost (na některých místech Nového zákona již branou jako současnou realitu viz Mt 11,12 nebo Lk 17,20),<sup>24</sup> ve které bude sám Bůh suverénně panovat nad vším světem. Tato „říše“ bude založena na zcela odlišném řádu, než jaký panuje v dnešním světě.

Království nebeské svým významem odpovídá pojmu Božího království užívaného v Markově a Lukášově evangeliu.<sup>25</sup> Preference tohoto spojení v Matoušově evangeliu (užito jednatřicetkrát, na rozdíl od pouhých šesti míst<sup>26</sup>, kde se objevuje „Boží království“) je pravděpodobně důsledkem snahy vyhnout se vyslovování Božího jména v židokřesťanské komunitě.

Příchod nebeského království je, jak se ukáže i v následujících verších (Mt 3,7.10.12), spojen nejen s příchodem Mesiáše a Boží vládou (již zmíněným novým uspořádáním), ale je očekáván i jako „den hněvu,“ „Hospodinův den,“ ve kterém můžeme očekávat Boží soud.<sup>27</sup>

---

<sup>24</sup>Mt 11,12: „Ode dnů Jana Křtitele až podnes království nebeské trpí...“ Lk 17,20: „...Vždyť království Boží je mezi vámi!“

<sup>25</sup> DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Ilustroval Tomáš PRCHAL, přeložila Alena KOŽELUHOVÁ. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1. Heslo: království boží

<sup>26</sup> V českém překladu (ČEP). NA27 dokládá užití pouze čtyři; z toho jeden překlad doplňuje slovo „Boží“ – který je však řeckým originál implikováno (viz Mt 4,23) a druhý překlad, který zaměňuje království nebeské za království Boží (viz Mt 22,2).

<sup>27</sup> Židovský pohled, alespoň na několik zmíněných témat, bude pojednán později, viz v. 3,4.

### Mt 3,3

ou-toj gar estin o rhqej dia Vhsaiou tou profhtou legontoj\ fwnh. bowhtoj en th/ erhmw\ etoimasate thn odon kuriou( euqejaj poieite taj tribouj autou\

**Neboť toto je ten, o kterém bylo řečeno skrze proroka Izajáše, řkoucího: „Hlas volajícího na poušti: „Připravte cestu Páně, rovné číňte jeho stezky.“**

- Bible Kralická (BKR) text rovnou vykládá, o Janovi mluví jako „tom Předchůdci.“
- Odkaz na Starý zákon (citát z Izajáše<sup>28</sup>) má vyjádřit vědomou návaznost Nového zákona na původní hebrejskou Bibli, a tím dodat tomu místu váhu (v kontextu „zaslíbení – naplnění“)
- syrský text (sy<sup>s</sup>) část této pasáže (zvýrazněná v textu nahoře) vynechává. Zajímavostí je rozdílné užití překladu, a to i uvnitř jednoho vydání Bible (a to i českého<sup>29</sup>), kde v Novém zákoně čteme:

*„Hlas volajícího na poušti: „Připravte cestu Páně, rovné číňte jeho stezky...“*

Oproti tomu stejný úryvek zní ve Starém zákoně:

*„Hlas volajícího: "Připravte na poušti cestu Hospodinu! Vyrovnajte na pustině silnici pro našeho Boha!"*

Je-li možné usuzovat podle toho, co a jak bylo vynecháno z výše zmíněných textů,<sup>30</sup> dá se předpokládat, že pravděpodobnější verzí překladu je „hlas volajícího na poušti“ (oproti „budování cest na poušti“).<sup>31</sup>

---

<sup>28</sup> Iz 40,3

<sup>29</sup> Iz 40,3 a podobně i Mal 3,1: „Hle, posílám svého posla, aby připravil přede mnou cestu.“

<sup>30</sup> NA27, varianty čtení

Jan, ten „hlas volající na poušti,“<sup>32</sup> předchůdce dávno očekávaného Mesiáše,<sup>33</sup> předpovídaného proroky, vyzývá k pokání a obrácení. Důvodem tohoto obrácení je počínající nebeské království (a právě Boží království, jež se vyznačuje příchodem Mesiáše, spravedlivým soudem a Boží vládou nad světem...), potvrzuje naplnění slibů daných Izraelcům ve Starém zákoně.<sup>34</sup> Na rozdíl od starozákonního textu (Iz 40,3), kde jsou zmíněny „Hospodinovy cesty,“ smysl novozákonního „Pán“ je viděn v samotném Kristu. Pro příchod Páně je tedy potřeba někoho, kdo odstraní „překážky...“<sup>35</sup> Příprava a narovnání cest je tu ztotožněno s činěním pokání a tou cestou jsou věřící (...kteří se za doby rané církve i sami tou „cestou“ nazývali).<sup>36</sup>

### Mt 3,4

autoj de o' Vlwannhj eieen to enduma autou/ apo. tricwh' kamh'ou kai. zwphn dermatinhn peri. thn osfun autou( h' de. trofh. h' autou/ akridej kai. meli agrionA

**Sám pak měl Jan svůj šat z velbloudí srsti a kožený opasek kolem svých beder, jeho pokrmem pak byly kobylinky (sarančata?) a med polní.**

---

<sup>31</sup> Tento výklad podporuje LXX, synoptická evangelia a Pešita; na rozdíl od Kumránské komunity, jíž by byl bližší jejich způsobu života viz ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew* .s.293

<sup>32</sup> Viz J1,19nn; Jan na otázku kým je, odpovídá: „*Jsem hlas volajícího na poušti;*“ a podobně Ježíš v Mt 11,10: „*To je ten, o němž je psáno: 'Hle, já posílám posla před svou tváří, aby ti připravil cestu.'*“

<sup>33</sup> Mesiáš – tj. pomazaný. V křesťanských představách spojován s Ježíšem Kristem; v židovství propojen s potomkem krále Davida.

<sup>34</sup> Například zmínky v Iz 9 („*Lid, který chodí v temnotách, uvidí velké světlo;*“ *Neboť se nám narodí dítě...na jehož rameni spočine vláda a bude mu dáno jméno...Vládce pokoje;*“ „*Jeho vladařství se rozšíří a pokoj bez konce spočine na trůně Davidově a na jeho království. Upevní a podepře je právem a spravedlností od toho času až navěky*“).

<sup>35</sup> OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. *Matthew*. s.111

<sup>36</sup> dtto

- Parafráze popisu proroka<sup>37</sup> z 2 Kr 1,8:  
*„Oni mu řekli: "Byl to muž v chlupatém plášti a bedra měl opásaná koženým pásem." Tu řekl: "To byl Eliáš Tišbejský."*

Zmínku o předchůdci můžeme nalézt i u Malachiáše na konci třetí kapitoly, kde je spojen s postavou Eliáše: „než přijde ten veliký a hrozný Hospodinův den, pošlu k vám proroka Eliáše“ nebo u Matouše v jedenácté kapitole „...on je Eliáš, který má přijít.“<sup>38</sup>

Pokud jde o složení jeho stravy, dá se říci, že šlo o velmi skromné jídlo, pokrm chudších vrstev nebo těch, kteří pobývali v poušti;<sup>39</sup> podobně i oděv z velbloudí kůže je dodnes spojován s Beduíny žijícími na poušti.<sup>40</sup> Jak vzezření, tak i strava vykreslují Janův způsob života poměrně asketicky, proto je někdy též spojován s Nazíry.<sup>41</sup>

### **Exkurz 1: Židovské naděje**

Mluví-li se v textu o nebeském království, soudu a soudném dni, Mesiáši nebo Bohu je patrné, že se jedná o teologické kategorie; ve skutečnosti ale nemusí jít o čis-tě křesťanské pojmy, neboť vše na co Jan v úvodu třetí kapitoly naráží, nejsou zcela abstraktní a neznámé obrazy ani v židovském prostředí. Obtížnější otázkou je, nakolik jsou tyto představy původní a nakolik jim Jan dává nový rozměr. Popřípadě jak moc se odlišuje Ježíšovo a Janovo vnímání těchto ústředních náboženských obrazů.

<sup>37</sup> Podobně například i zmínka o plášti v Za 13,4

<sup>38</sup> Obraz Eliáše v Janu Křtiteli; dále zmíněn v druhé exegezi Mt 11.

<sup>39</sup> OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. Matthew. s 112

<sup>40</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew. s.295

<sup>41</sup> Nazírové, nazírský slib; pojednáno dále v textu: Exkurz: „Jan jako asketa“

Například spojení „království nebeské“ ve Starém zákoně se jako takové vůbec nenachází; oproti tomu zde najdeme v tomtéž smyslu spojení „Hospodinovo jest království...“<sup>42</sup> Obraz Boha, Hospodina, který spravedlivě kraluje nad takovým královstvím jako suverénní vládce, stvořitel, zákonodárce, soudce a spasitel<sup>43</sup> není ničím, co by se lišilo od křesťanských představ. Pokud jde o poslední soud, objevují se zde také nápadně podobné představy týkající se vylití Ducha a příchodu Mesiáše<sup>44</sup> nebo vzkříšení mrtvých a zániku smrti, zla, útlaku, nemoci, hladu atd.<sup>45</sup> Přesto židovské a křesťanské představy mají i rozdílné pohledy na to, kdo by měl být tím Mesiášem, kdy se to stane a jak (což mohlo být i příčinou nedorozumění mezi jedinci i skupinami).<sup>46</sup>

### **Mt 3,5**

Τότε ἐκπερεύετο πρὸς αὐτὸν ἡ Ἱερουσόλυμα καὶ πασα ἡ Γλιυδαία καὶ πασα ἡ περιχώρησις τῆς Ἰορδάνου(

**Tehdy vycházel k němu Jeruzalém a celá Judea a celé okolí Jordánu.**

Janovo veřejné volání po pokání a vyznání hříchů mělo zřejmě podobně radikální dopad na společnost jako pozdější Ježíšovo zvěstování evangelia. Toto hnutí si očividně získalo mnoho stoupenců.<sup>47</sup>

---

<sup>42</sup> NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník...Heslo:Království Boží*

<sup>43</sup> BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*. Praha: Kalich, 1975. s.21

<sup>44</sup> Schweitzer in: YAMASAKI, Gary. *John the Baptist in life and death* s.16

<sup>45</sup> Iz 11; 25-26

<sup>46</sup> Ježíšem, Janem, jejich učedníky, nemluvě o tom, že v samotném judaismu existuje několik různých představ. V této práci zmíněny například teologické odlišnosti mezi saducei a farizeji; obecně však mezi různými frakcemi judaismu...

<sup>47</sup> Je také pravděpodobné, že nevýznamný člověk by pravděpodobně nebyl popraven Herodem Antipou. Proč by se obával někoho bezvýznamného? in: ALLISON, DAVIES. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew* s. 298

## Mt 3,6

kai. ebaptizonto en tw| Vlordanh| potamw| upl| autou/ exomologoumenoi taj amartiaj autwhÁ

### **A byli jím křtěni v řece Jordánu vyznávající svoje hříchy.**

- Kodex C<sup>3</sup> a D vynechávají zmínku o řece, je možné, že jejich autoři tento fakt považovali asi za o obecně známý, který neměli za potřebí více specifikovat.<sup>48</sup>
- Křest vodou spojený s pokáním a vyznáváním hříchů; podobný zažil pravděpodobně i Ježíš (Mt 3,14).

*Vyznání hříchů* jako akt pokání, obrácení a lítosti nad svými hříchy byl završen křtem, který Jan prováděl ponořením věřícího do řeky. Sám obřad omývání vodou na znamení očisty od hříchu lze vyzorovat i na několika místech Starého zákona<sup>49</sup> a znám je i každodenní rituál v kumránském společenství. Spojitost byť s jedním nebo druhým je však nejistá.<sup>50</sup>

---

<sup>48</sup> Dto; naopak zmiňuje řeku možná právě proto, že řeky nebyly v pozdější době využívány v křestní praxi. Další zajímavostí je možné spojení Jordánu s řekou protékající Edenem, a tak i následná snaha vytvořit obraz druhého Edenu na konci času... (spojení se zmínkou o medu...)

<sup>49</sup> Lv 14,52; Nu 19. a 31; Dt 9,18...

<sup>50</sup> V prvním případě jde o rituál, kdy je dotýčný zbaven znečištění; v druhém pak (Kumrán) o dennodenně se opakující rituál (oproti jednodobosti křtu...) in: OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. Matthew. s.112



## Mt 3,7

idwn de pollouj twh Farisaiwn kai. Saddoukaiwn ercomenouj epi to. baptisma autou/ eiþen autoij\ gennhmata ecidnw( tij upedeixen umih fugeih apo. thj melloushj orghjE

**Uviděv pak mnohě z farizejů a saduceů přicházející k jeho křtu, řekl jim: „Potomci hadů<sup>51</sup>, kdo vám ukázal, že můžete utéct před budoucím hněvem?**

- NJB na rozdíl od latinského „ira,“ anglického „wrath“ a českého „hněv“ používá slovo „retribution“ (odplata). Jde tedy spíš už o výklad, než samotný překlad.
- Varování ohledně budoucího hněvu, dne Hospodinova soudu (Ř 2,5), kdy budou všichni souzeni a popřípadě trestáni... (Nový zákon mluví například o těch nespravedlivých,<sup>52</sup> bezbožných<sup>53</sup> nebo těch, co neprojevili dostatek milosrdenství...<sup>54</sup>).

Značně chladný vztah Jana Křtitele k farizeům a saduceům (viz oslovení „ vy hadi,“ zní jako solidní nadávka...) má pravděpodobně podobné základy jako u Ježíše. Výrok o „potomcích hadů“ („plemeni zmijí“) rezonuje nejen touto, ale i dvanáctou či třiadvacátou kapitolou. Stejně jako Jan i Ježíš kritizuje farizeje (podobně jako v předcházejících příbězích, např. při sporu o sobotu, kde jednoznačně odmítá jejich pohled na to, co znamená naplňovat Zákon. Jeho kritika směřuje k tomu, že nevidí a nedělají „to“ podstatné, co jim bylo uloženo Zákonem, který tak rádi sami staví na piedestal...

---

<sup>51</sup> „Vy hadi!“ BW 5, heslo: gennh,mata (evcidnw/n)

<sup>52</sup> 2P 2,9

<sup>53</sup> 2P 3,7

<sup>54</sup> Jk 2,13

Ježíš říká: „Kdybyste věděli, co znamená...“<sup>55</sup> – oni však očividně nevědí, přestože byli opakovaně proroky varováni před nesprávným pochopením Zákona... – „... Milosrdenství chci, ne obět...“<sup>56</sup>

Podobně zní i kritika například v Mt 23,33–35:

*„Hadi, plemeno zmijí, jak uniknete pekelnému trestu? Hle, proto vám posílám proroky a učitele moudrosti i zákoníky; a vy je budete zabíjet a křížovat... aby na vás padla všechna spravedlivá krev prolitá na zemi...“*

Ve třiadvacáté kapitole (tuto tendenci lze však vysledovat o dvě kapitoly dříve) pokračují podobenství, která spojuje kritika náboženských autorit. Ať již jde o saduceje,<sup>57</sup> kteří jsou spojeni s Chrámem, nebo farizeje.<sup>58</sup> Právě tyto dvě skupiny jsou těmi, kdo se do Ježíše „naváží“ ohledně porušování zákona. Současně i ony jsou jím ale kárány za to, že nevidí jádro věci, a co více, neuvěřili. Znají Boží přikázání, ale uniká jim celkový smysl; to podstatné, co se od nich očekává – milosrdenství, spravedlnost, pokora, ochrana slabších<sup>59</sup> a pravá víra. Ježíš nepřináší něco „zcela“ nového nebo převratného – „nepřišel jsem Zákon zrušit, ale naplnit...“<sup>60</sup> Právě naopak, především s farizeji, kteří mu mohli být ideově nejbližší, staví na podobném teologickém základu. Rozdíl je však v tom, že přestože studují Zákon, nepochopili jej a neuvěřili tomu, co je v něm očividné:

---

<sup>55</sup> Kdybyste věděli, co znamená, „milosrdenství chci, a ne obět...“ Mt 12,7

<sup>56</sup> Chci milosrdenství, ne obět, poznání Boha je nad zápaly. Oz 6,6

<sup>57</sup> Viz očištění Chrámu od těch, kteří z něj dělají „doupě lupičů“ a podobenství o fíkovníku, který podobně jako Chrám neplní svoji funkci... in *Nový zákon s výkladovými poznámkami: čes. ekumen. překlad*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. s. 50

<sup>58</sup> Spor o Ježíšovu pravomoc (Mt 21,23); Podobenství o dvou synech Mt (21,28); Podobenství o zlých vinařích... „Když slyšeli velekněží a farizeové tato podobenství, poznali, že mluví o nich.“

<sup>59</sup> NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. přepr. rozš. vyd. Praha: Kalich, 1956. heslo: zákon

<sup>60</sup> Mt 5,17: „Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.“

*„Přišel k vám Jan po cestě spravedlnosti, a vy jste mu neuvěřili...Vy jste to viděli, ale ani potom jste toho nelitovali a neuvěřili mu.“*

*Mt 21,32*

Přestože oni jsou právě těmi náboženskými vůdci<sup>61</sup> svého lidu, kteří mají rozpoznat dobré od špatného a porozumět znamením své doby, které s sebou nese přicházející Boží království. Svoji funkci, za niž zodpovídají, těm, kteří je následují, však neplní.

Ježíšův názor na saduceje a farizeje dokresluje zmíněná třiadvacátá kapitola. Téměř všechna místa, kde se o nich vyskytuje zmínka, jsou doplněna přívlastkem „pokrytci.“ S tím úzce souvisí i Ježíšovo odsouzení<sup>62</sup>, které dokresluje i expresivní označením „hadi,“ s varováním možných (v případě nulové sebereflexe jistých) důsledků.

Zajímavostí může být sám fakt, že i „naše“ generace stále rozumí pojmu „farizeus“ ve smyslu člověka dvou tváří, pokrytce. Co se tím však přesně myslí? Takto označené osoby je možno vidět asi ve dvou rovinách.

Za prvé může jít o osobu, která se navenek chlubí svojí vírou, přičemž se projevuje jako oddaný věřící zachovávající všechna přikázání Zákona (zde například žid plnící věch 613 micvot), přesto nemusí mít opravdovou víru...

Zde konkrétně se Janova a Ježíšova kritika týká rozporů mezi „vnější“ podobou (dnes by se dalo říct „kulturního,“) na skutečích založeného

---

<sup>61</sup> OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. Matthew.s. 113; autor se zamýšlí nad tím, proč přicházejí tyto dvě odlišné skupiny společně k Ježíši, popř. zda musely být oficiálně vyslány jako delegace sanhedrinem...

<sup>62</sup> Nejde o generalizaci jedné nebo druhé skupiny, spíše jako příklad, vůči čemu nebo komu se Ježíš konkrétně vymezuje.

a společností hodnoceného náboženství; oproti skutečné, živé a žité víře, jež předchází obrácení člověka a jeho vyznání hříchů...<sup>63</sup>

V druhém případě jde o osoby, které pohrdají Boží milostí (prostřednictvím níž Jan zvěstuje spásu skrze pokání) a ignorují ji zdůrazňující svoji nadřazenost „náš Otec je Abraham“ a svoji oddanost přikázáním, aniž by učinili vlastní sebereflexi, (viz Ježíšova kritika ohledně pravé podstaty Zákona) neuvědomujíc si, že i oni sami tím neplní, co po nich Bůh chce.

Budoucí „*hněv*“<sup>64</sup> – *tedy* Boží hněv jako negativní reakce na hřích a neuposlechnutí Božích příkazů. Nejedná se o subjektivní „vzplanutí nenávisti,“ ze strany Boha, ale o projev spravedlnosti směrem k lidem. „Budoucí hněv“ se ukáže v den Božího hněvu tj. v den soudu.

## **Exkurz 2: Významná společenská uskupení za doby Jana Křtitele**

Farizeové – jeden z židovských náboženských proudů, který existoval přinejmenším od 2. století př. n. l. Jejich označení s velkou pravděpodobností pochází od *p<sup>e</sup>rušim* „oddělení“<sup>65</sup> (ti, co se odštěpili od zbylých h<sup>a</sup>sídím, – Chasidé tj. Boží věrní).<sup>66</sup> Znalci Zákona, velice zbožní (z křesťanského pohledu až příliš lpěli na vnějších náboženských formách), zdůrazňovali dodržování celého Zákona a ústní tradice (aniž by se však jejich učení stávalo rigidním – cílem farizeů byla implementace Božího zákon i do nových situací)<sup>67</sup>. Kladli důraz na svěcení sabatu a dodržování pravidel stanovených Bohem v Tóře. Odmítali dosahování náboženských cílů politickými

---

<sup>63</sup> Viz předcházející dvě strany a rozcházející se důrazy těchto skupin na Ježíše ohledně plnění Božího zákona.

<sup>64</sup> STAMPS, Donald C. a J. Wesley ADAMS (eds.). *Studijní bible s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Springfield: Life Publishers International, c2009. Heslo „*hněv*“

<sup>65</sup> NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. heslo: farizeové

<sup>66</sup> DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Heslo: farizeové

<sup>67</sup> NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník* heslo: farizeové

prostředky a násilné změny stávajících pořádků (důvěra v osud tzn. Boží uskutečnění věcí v pravý čas). Měli blíže k nižším vrstvám obyvatelstva<sup>68</sup> a po skončení židovské války se transformovali do toho, co dnes nazýváme rabínským judaismem.

Saduceové – často zmiňovaná skupina vedle farizeů. Jednalo se především o společensky vyšší vrstvy obyvatelstva, které měly podíl na politické moci. Původ názvu je značně nejistý; variantami jsou například pojmenování po Sádokovi a jeho následovnicích, kteří zastávali úřad velekněze nebo od slova *saddîq* – spravedlivý.<sup>69</sup> Saduceové uznávali a dodržovali pouze Tóru. Na rozdíl od farizeů neměli problém se přizpůsobit helenistické kulturní sféře, která je obklopovala. Měli svébytné pojetím židovského náboženství (oproti farizeům odmítali vzkříšení, existenci duše po smrti nebo nadpozemských bytostí).<sup>70</sup> Na rozdíl od veskrze apolitických farizeů se saducejská očekávání o konci času upínala k obnovení nacionálně-politického obrazu davidovské říše.<sup>71</sup> Nejsou tolik zdůrazňováni jako farizeové, což mohlo být způsobeno faktem, že v průběhu doby kodifikování Nového zákona ztratily narážky ohledně Saduceů na aktuálnosti (zanikli). Jejich činnost byla totiž primárně spojena s fungováním Chrámu, který byl však během židovské války v roce 70 n.l. zničen.

Zéloti – politicko-náboženské hnutí, které se vojensky postavilo nadvládě (nežidovské) římské moci<sup>72</sup> s cílem osvobodit svoji zemi od jejich útlaku. Jejich pojmenování v překladu znamená „horlivci“,<sup>73</sup> zanícení<sup>74</sup> je spojováno

---

<sup>68</sup> DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Heslo: farizeové.

<sup>69</sup> DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Heslo: saduceové

<sup>70</sup> Dtto

<sup>71</sup> POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. Úvod do Nového zákona: s. 487

<sup>72</sup> DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Heslo: zélóta

<sup>73</sup> SOUČEK, Josef Bohumil. *Řecko-český slovník k Novému zákonu*. 6. vyd. Praha: Kalich, 2003. ISBN 80-7017-853-1.

s niternou oddaností k Hospodinu<sup>75</sup> – vzorem jim v tomto boji byli především Makabejští. Hnutí bylo založeno Judou Galilejským, a přestože jeho povstání proti římské moci bylo roku 6 n.l. potlačeno, jeho stoupenci se účastnili bojů ještě o šedesát let později (nemluvě o tom, že ideje osvobození z područí cizí despotické moci přetrvávaly ještě za Bar Kochbova povstání). Definitivní konec jejich uskupení přišel s dobytím pevnosti Masada, jež byla poslední výspou odporu. Ta odolávala ještě více jak dva roky po samotném pádu Jeruzaléma.<sup>76</sup> Ve chvíli, kdy bylo rozhodnuto o jejich porážce, obyvatelé Masady hromadně spáchali sebevraždu.

Esejci – nebo esséni, jsou dnes nejvíce v povědomí díky Svitkům od Mrtvého moře. Sami sebe nazývali spíše „Jachad,<sup>77</sup>“ Společenství. Zprávy, ze kterých dnes čerpáme se o této skupině popř. skupinách (nelze stoprocentně určit, zda šlo v popisu starověkých autorů jednoznačně jen o jednu skupinu) pocházejí od Josepha Flavia, Plinia st., Filóna nebo Diona z Prusy.<sup>78</sup> Esséni byli asketická sekta, která žila povětšinou mimo civilizaci (avšak existují i zmínky u Flavia o tom, že po jistou dobu žili za branami Jeruzaléma nebo i ve městech)<sup>79</sup> v oblasti Kumránu a Mrtvého moře. Komunita sama o sobě nezanechala ucelené písemné doklady, ale Josephus Flavius, který u nich v mládí pobýval<sup>80</sup>, je popisuje jako silně nábožensky založenou komunitu pořádající společná jídla, vlastníci společný majetek,

---

<sup>74</sup> POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie.s59

<sup>75</sup> Tato oddanost je zřejmá například v tak na první pohled sekundární věci jako je placení daní. Ty však, stejně jako jejich země náleželi Bohu, nikoliv císaři a proto odvod daní Římu brali jako urážku Boha. In: DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Heslo: zélóta

<sup>76</sup> BIČ, Miloš. *Stopami dávných věků: mezi Nilem a Tigridem*. Praha: Vyšehrad, 1979.s.199

<sup>77</sup> THIEDE, Carsten Peter. *Svitky od Mrtvého moře a židovský původ křesťanství*. Praha: Volvox Globator, 2004. Katarze. ISBN 80-7207-549-7, s.35

<sup>78</sup> THIEDE, Carsten Peter. *Svitky od Mrtvého moře a židovský původ křesťanství*. s.25; Encyklopedie [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Essene>.

<sup>79</sup> THIEDE, Carsten Peter. *Svitky od Mrtvého moře a židovský původ křesťanství*. s.20

<sup>80</sup> THIEDE, Carsten Peter. *Svitky od Mrtvého moře a židovský původ křesťanství*. Praha. s.23, 25

věnující se studiu, práci a modlitbám.<sup>81</sup> S křesťany sdíleli představu přicházejícího Božího království, apokalyptický konec časů, boj dobra se zlem, příchod proroka informujícího o příchodu mesiáše... i když jej vnímali jiným způsobem.

### **Mt 3,8**

poihsate oum karpon axion thj metanoiaj

#### **Čiňte tedy ovoce hodné pokání.**

Tématem pokání se zabýval již druhý verš, ve kterém Jan nabádal své posluchače k pokání kvůli blížícímu se nebeskému království. Tento verš jde dále a přidává konstatování o „činění ovoce.“ Nejde už jen o „vnitřní“ obrácení a přehodnocení života, ale o to, aby jeden každý ze sebe vydal důkaz, který dosvědčuje tuto změnu. Ovoce hodné<sup>82</sup> pokání, jsou tedy skutky dokazující obrat v našem životě (obrat od hříchu) a zároveň takový projev změny, který odráží nás samé, našeho chování. V žádném případě by nemělo jít ad absurdum o „skutkaření“, odpustky, kterými se vykoupíme, až přijde soud nebo „zákonické“ pojetí dodržování Zákona, kterému by mohlo chybět vnitřní přesvědčení (hlavně když byly dodrženy všechny předpisy...). Ovoce pokání proti tomu mají být jakýmsi potvrzením dokazujícím osobní proměnu člověka. Projevem toho, čím jsme se stali – projevem našeho obrácení a víry.

Základem pokání je tedy transformace myšlení („vnitřní“ proměna od starého k novému způsobu života); a ovocem pokání jsou pak ve své podstatě „vnější“ projevy této změny, které vypovídají o nás samotných.

---

<sup>81</sup> Encyklopaedia Britannica [online]. [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Qumran>

<sup>82</sup> Řecké slovo *axiōj* – ve své podstatě znamená být rovnocenný, být v rovnováze. Nejde o to si něco zasloužit, nárokovat se, ale spíše jak se k nám co hodí. LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář. ISBN 80-7192-146-7. s.128

„Zasadte dobrý strom, i jeho ovoce bude dobré. Zasadte špatný strom,  
i jeho ovoce bude špatné. Strom se pozná po ovoci. Plemeno zmijí:  
Jak může být vaše řeč dobrá, když jste zlí? Čím srdce přetéká, to  
ústa mluví. (Mt 12,33)

### Mt 3,9

kai. mh. doxhte legein en eautoi|\ patera ecomen ton \Abraam\ legw gar umih  
o\fti dunatai o' qeoj ek twh liqwn toutwn egei\rai tekna tw\ \Abraam\

**A nedomnívejte se, že si řeknete: „Máme otce Abraháma.“ Neboť vám  
říkám, že Bůh může probudit (vztyčit) Abrahámovi děti z těchto  
kamenů.**

- VUL a BKR (snad vlivem Vulgáty) namísto „děti,“ (v anglických verzích „children“) používá „filios, syny.“

Abraham je jednou z nejznámějších postav celého Starého zákona. Byl považován za

- praotce Izraelců (Ex 3,16: „shromažd' izraelské starší a pověz jim: „Ukázal se mi Hospodin, **Bůh vašich otců, Bůh Abrahamův...**“ Ř4,1: „Co tedy řekneme **o Abrahamovi, našem tělesném praotci?**“),
- Bohem vyvoleného (Neh 9,7: Ty, Hospodine, jsi **Bůh; ty jsi vyvolil Abrama** a vyvedls jej z Ur–kasdému a dals mu jméno Abraham;“ Joz 24,3: „Vzal jsem vašeho otce **Abrahama** a... **rozmnožil jsem jeho potomstvo...**“),
- ve kterém se plní zaslíbení daná Bohem svému lidu (Ex 33,1: „Vyjdi odtud... do země, kterou jsem **přísežně slíbil Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi: Dám ji tvému potomstvu;**“ Gn 22,17: „**tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy...**“).



Tyto představy byly tím, co formovalo myšlení nejenom saducejů, farizejů (ale potažmo i celého židovského národa) a ve kterých se sami viděli. Jako by jejich víra měla původ v tom, že jsou Abrahamovi vzdálení potomci... Odtud snad pramení jejich sklon k jisté namyšlenosti a pocitu nadřazenosti, jež Jan s Ježíšem kritizovali.

Minulým veršem Jan říká – dokažte svoje zásluhy; tímto potom upřesňuje – ale nemyslete si, že stačí skutky vašich předků, ať byli jakkoliv významné... Nejde přeci o to, kdo nebo čím byli předci,<sup>83</sup> popřípadě za koho se považovali z titulu svého vzdělání nebo společenského postavení, neboť nejde o faktory, které by byli vypovídající. Na rozdíl od těch, které jistou hodnotu mají a těmi jsou právě ony zmíněné skutky („ovoce“ víry, přijetí správné cesty), které se počítají. Pokud však nejsme ochotni změnit život a budeme počítat pouze s tím, že si vystačíme s pomíjivou skutečností, jako je naše společenské postavením, můžeme, stejně jako lidstvo před potopou, být smeteni a nahrazeni. Protože „Abrahamovy děti“ může zastoupit kdokoliv jiný,<sup>84</sup> bude-li si to Bůh přát, a to i nežidovské etnikum.<sup>85, 86</sup>

### Mt 3,10

hdhde. h̄ axinh proj thn rizan twh dendrwn keitai\ pah oua dendron mh. poiouh karpon kal on ekkoptetai kai. eij puř bal letai

**Již pak je sekera položena ke kořeni stromů, neboť každý strom, který nedělá (*nenese*) dobré ovoce je pokácen a hozen do ohně.**

- sy<sup>s</sup> vynechává slovo „dobré“

<sup>83</sup> „The man who has nothing to boast of but his illustrious ancestry is like potato- the best part under grand“ T. Overbury : )

<sup>84</sup> Ř 9 (zvláště pak Ř 7,30–32) ~ „... nejsou všichni dětmi Abrahamovými jen proto, že jsou jeho potomci“ (Ř 9,7).

<sup>85</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew. s.293

<sup>86</sup> Dtto,s.309; křesťané z pohanů...

S podobnou tematikou se lze setkat v podobenství o vinaři a vinném kmeni nebo o neplodném fíkovníku.<sup>87</sup> Hlavní linkou příběhu je vyprávění o stromu, který nepřináší žádný užitek. V prvním případě tj. exegetovaném verši, Jan ohlašuje (alespoň to tak na první pohled vypadá) definitivní konec („*sekera je již na kořeni*“), jednoduchý kauzální vztah děje – neplodíš, budeš poražen.

Ve srovnání s tímto veršem, zmíněná podobenství nezní tak radikálně a mluví „pouze“ o odseknutí ratolestí (tedy jen neplodných částech stromů) nebo alespoň prodloužení lhůty k zotavení. Je zde tedy stále jakási možnost, naděje do budoucnosti na změnu. Ta zatím platí i v tomto verši – sekera je položena u kořene. Zatím se do něj tedy nezasekává, pouze je tu. Předznamenává, co se může stát a objevuje se jako symbol, který má varovat (stejně jako rodiče ukazují na vařečku, aby děti postrašili před blížícím se výpraskem, pokud nebudou hodné...).

Na podobné odlišnosti lze narazit u Janova a Ježíšova kázání. Jan varuje před blížícím se soudem, který se završuje teď a tady a rozsudek bude jednoznačně ano nebo ne... Ježíš zvěstuje budoucnost v podobných, ne však černobílých barvách.

„Kořen,“ který se vyskytuje v tomto verši, se v podobenství o vinaři nenachází (J 15,1; zde nahrazen slovem ratolesti). Podobný příběh, rozdílný efekt; v prvním případě je ohrožen celý strom (přestože je zmíněn jenom jeden kořen), v druhém případě je odstraněna pouze jeho část – a tak strom jako celek zůstává zachován.

Vezme-li se tedy v úvahu skutečnost, že ke stromům byly někdy připodobňovány i náboženské autority,<sup>88</sup> potom celkový obraz může vyznít jako Janovo zavržení, „odpískání“ celého vyvoleného národa, nebo

---

<sup>87</sup> ~ Mt 7,19; L 13,6, jež dokreslují obraz obou těchto míst.

<sup>88</sup> Farizeové a saduceové.

přínejmenším útok směrem k jeho duchovním základům (které tyto autority představují).

Dále se opět vrací, ještě s větší naléhavostí, motiv „ovoce“ a blízkosti konce zdůrazněné příslovcem „již...“ Tentokrát navíc přibývá varování (Mt 3,2.8 – „*čiňte pokání*“ a „*neste ovoce,*“ jako důkaz tohoto pokání) ohledně důsledků, které hrozí v případě neuposlechnutí zmíněných příkazů. Ti, kdo se nepodřídí této výzvě, zahynou („*pokácen a hozen do ohně*“). Čas na změnu se krátí a den soudu se blíží („*pročistí mlat...a plevy spálí*“ ve verši dvanáctém).

„*Oheň*“ – symbol očištění od hříchu (podobně i voda),<sup>89</sup> ale také bolesti a soudu,<sup>90</sup> v Novém zákoně, až na pár výjimek, kde je myšlen doslovný význam ohně („*stál u ohně a ohříval se*“ J 18,25) nebo duchovní vzplanutí pro věc („*rozněcovat oheň Božího daru*“ 2 Tm 1,6) se vztahuje především k vyobrazení posledního soudu:

- „...*Oheň vyzkouší*, jaké je dílo každého člověka; když jeho *dílo vydrží, dostane odměnu.*“<sup>91</sup> (~ dobré ovoce hodné pokání)
- „Tak jako se tedy *sbírá plevel a pálí ohněm*, tak bude i při *skonání věku*. Syn člověka pošle své anděly, ti vyberou z jeho království každé pohoršení a každého, kdo se *dopouští nepravosti, a hodí je do ohnivě pece*; tam bude *pláč a skřípění zubů.*“<sup>92</sup> („*Strom, který nenese dobré ovoce, bude vyřát...; plevy spálí neuhasitelným ohněm.*“)
- Jestliže tě tvá ruka (oko) *svádí k hříchu*, utni ji (vyrvi je) než abys byl *uvržen do věčného ohně / ohnivého pekla.*<sup>93</sup>

---

<sup>89</sup> Nu 31,23: „Vše, co snese oheň, přepálíte ohněm a bude to čisté; musí se to však očistit od hříchu také očišťnou vodou. Všechno, co nesnese oheň, properete vodou.“

<sup>90</sup> DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Heslo: „soud“

<sup>91</sup> 1 Kor 3,13.14

<sup>92</sup> Mt 13,40

<sup>93</sup> Mt 18,8-9 – zkráceno.

- Potom řekne těm na levici: 'Jděte ode mne, **prokletí, do věčného ohně, připraveného ďáblu** a jeho andělům!<sup>94</sup>
- Jestliže svévolně hřešíme i po tom, když jsme už poznali pravdu, nemůžeme počítat s žádnou obětí za hříchy, ale jen s **hrozným soudem a žárem ohně**, který stráví Boží odpůrce'.

Všechny tyto obrazy a mnohé další<sup>95</sup> dotvářejí vnímání posledního soudu jako děsivé podívané (s plameny, pláčem, skřípěním zubů), které má otrást každým jednotlivcem natolik, aby přehodnotil svoje životní směřování a přiklonil se k Bohu. Společně s představou „sekery,“ jako teď a tady viditelného znamení, navíc narůstá i pocit reálného ohrožení, uvědomění, že soud je už na spadnutí a není tedy příliš času cokoliv odkládat. Tuto blízkost konce času vnímá i Jan, a proto se o to usilovněji (a barvitěji) snaží ve svém líčení posluchače přesvědčit o aktuálnosti a naléhavosti své zprávy...

### Mt 3,11

VEgw. men umaj baptizw en uđati eij metanoian( o de opisw mou ercomenoi iscuroteroj mou, estin( ou- ouk eimi. ikanoj ta upodhmata bastasai\ autoj umaj baptisei en pneumatı agıw\ kai. purı\

**Já vás sice křtím vodou k pokání, ten, však který přichází po mně je mocnější, než jsem já, jehož sandály nejsem hoden nést; on vás bude křtít duchem svatým a ohněm.**

- ¶ 101 vynechává spojení „po mně“

<sup>94</sup> Mt 25,41

<sup>95</sup> Např. starozákonní text Mal 3,19: „**Hle, přichází ten den hořící jako pec; a všichni opovážlivci i všichni, kdo páchají svévolnosti, se stanou strništěm. A ten přicházející den je sežehne, praví Hospodin zástupů; nezůstane po nich kořen ani větve;**“ nebo Způsobím, že budou na nebi i na zemi divné úkazy: krev a **ohněn** a sloupy dýmu. Slunce se zastře tmou a měsíc krví, dříve než přijde **den Hospodinův, veliký a hrozný**...

„Křest“ – je pro křesťany aktem víry (v případě dětí víra jejich rodičů) a touhou po společenství s ostatními křesťany. Společným jádrem učení (i Janovým) je zvěst o příchodu Božího království. Vyznávající svoji víru je tento jedinec církvi skrze iniciační rituál uveden do jejího středu. Křest je neopakovatelný, provádí se ponořením nebo omytím vodou a pronesením křestní formule („ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého“).<sup>96</sup>

Předpokladem křtu je vyznání víry, pokání a přijetí nového způsobu života. Na oplátku člověk přijímá odpuštění hříchů, ospravedlnění a posvěcení Duchem svatým, společenství s Ježíšem Kristem (a skrze něj s Bohem) a podíl na spásném poslání církve.<sup>97</sup>

Kořeny křestní praxe lze vysledovat jak v židovství (křest proselytů,<sup>98</sup> popřípadě očistné rituály zmíněné ve Starém zákoně nebo praxe kumránského společenství), tak i v pohanském prostředí (mysterijní kultury<sup>99,100</sup>).

Původ slova křest je v češtině odvozen od Ježíšova titulu „Kristus.“ V anglickém slově „baptism“ na rozdíl od češtiny můžeme slyšet i ozvěnu řeckého βάπτισμα (a od něj odvozeného tvaru slovesa – baptizein, křtít, omývat), v němž lze vidět hned dvě roviny křtu. Vnější znak rituálu s omýváním vodou, i vnitřní, který se vztahuje k očištění od hříchů...

---

<sup>96</sup> Popřípadě starší křesťanská formule zněla: „Ve jméno Ježíše Krista.“

<sup>97</sup> MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6. s. 672 nn

<sup>98</sup> U mužů pak následovalo provedení obřizky jako závazek smlouvy s bohem. In Slovník Novotného[online]. [cit. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://biblickyslovník.pleva.info/#křest>

<sup>99</sup> HÖDL, Pavel. [online]. [cit. 2016-08-13]. Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=1757>; nekonkretizované, za doby Tertuliána.

<sup>100</sup> Vliv pohanských nebo mysterijních kultů na křesťanství je těžko dokazatelný, podobnost jejich rituálů však může pocházet z podobného „kulturního dědictví.“ viz *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. [cit. 2016-07-01]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Mysteries\\_of\\_Isis](https://en.wikipedia.org/wiki/Mysteries_of_Isis).

V Novém zákoně se lze setkat s křtem Jana Křtitele (jež podstoupil i Ježíš) a křtem, který prováděli Ježíšovi učedníci (sám Ježíš křest neprováděl<sup>101</sup>) a prvotní církve.

**Janův křest** je, oproti křtu rané církve, křtem pokání, jenž je zamýšlen jako prostředek záchrany před Božím soudem (jenž je symbolizován ve křtu ohněm)<sup>102</sup>. Církví byl brán za prozatímní (Sk 19,1–6).<sup>103</sup>

Druhým, v protikladu k němu, je potom křest, kterým křtili Ježíšovi učedníci, a ke kterému je zmrtvýchvstalý Ježíš vyzývá.<sup>104</sup> Ten v sobě recipuje Ježíšovu oběť, kterou podstoupil na kříži (viz „křest“). Už ne tedy křest pokání *na (budoucí) odpuštění* hříchů, ale křest, kterým se *již teď* reálně hříšníkovi, který činí pokání a vyznává svoji víru v Krista, odpouští hříchy.

Směrodatný v této oblasti je také posun mezi Janovými a Ježíšovými důrazy. Zatímco Janův křest, respektive celá „teologie“, nutí člověka k vyznání hříchů, obrácení a varuje před eschatologickým soudem; Ježíšovo zvěstování příchodu Božího království (aniž by popíral Janovo učení) je evangeliem milosti a spásy.

„*ten však, který přichází po mně*“ – Jan Křtitel očekává příchod osoby, která je nepoměrně „silnější,“ a tedy mocnější,<sup>105</sup> než je on sám. Kdo je však touto osobou?

---

<sup>101</sup> J 4,2: „*ač Ježíš sám nekřtil, nýbrž jeho učedníci...*“ Přesto, jak podotýká G. L. Müller ve své *dogmatice, se dá oponovat jeho slovy: Ježíš křtil (ne rituálně, ale reálně) Duchem svatým.*

(př. Mt 3,11 „*ten však který přichází po mně... bude křtít Duchem svatým a ohněm,*“ podobně i Sk: 1,5 „*Jan křtil vodou, vy však budete pokřtěni Duchem svatým...*“)

<sup>102</sup>MÜLLER, Gerhard Ludwig. Dogmatika pro studium i pastoraci. s.674

<sup>103</sup> Nový zákon s výkladovými poznámkami: čes. ekumen. překlad. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991

<sup>104</sup> Mt 28,19: „*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého.*“

<sup>105</sup> Zmínka o sandálech poukazuje na práci vhodnou leda tak pro otroka. Jan se stylizuje do člověka nehodného ani takovéto činnosti. Potvrzuje i ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew.s. 315

Ve skutečnosti otázka stojí obráceně? Je možné, že postava, kterou my, křesťané, spojujeme s Ježíšem Kristem, díky kontextu místa nebo pochopení dané pasáže, nebyl Ježíš, ten předpověděný Mesiáš...?

Jednou z variant by mohl být sám *Bůh*. Odpovídalo by to i původní myšlenkové konstrukci starozákonního textu Iz 40,3, která je vložena do Mt 3,3. Druhou možností je, že by to mohl být jeden z Janových *učedníků*, který přijde *po něm*... Za třetí by mohlo jít o Eliáše, postavu Starého zákona, který je očekáván jak v judaismu, tak i, díky zmínce v Novém zákoně (*„...napřed musí přijít Eliáš?... Ano, Eliáš přijde...“* Mt 17,10), křesťany. Nejdříve tedy nejpravděpodobnější variantu, která odpovídá vlastnímu křesťanskému pojetí.

Na začátku třetí kapitoly se dozvídáme o příchodu Mesiáše a toho, kdo jej ohlašuje.<sup>106</sup> Jan, ten „*hlas volající na poušti*“, který usiluje o obrácení lidu, zvěstuje příchod Božího království (tím pádem i příchod Mesiáše).<sup>107</sup> On sám tedy není tím, kdo má přijít; je pouhým poslem,<sup>108</sup> který zvěstuje jeho příchod a který pro něj a pro jeho „věc“ staví základy.

*„To je ten, o němž je řečeno ústy proroka Izaiáše: 'Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Páně, vyrovnejte mu stezky!'“* (Mt 3,3)

Podobně tedy nezvěstuje „sebe“ jako Mesiáše, ale někoho jiného, většího. Zvěstuje příchod mocnější postavy, ke které se ani neodváží přirovnávat, ať už konstatování o tom, že on sám *křtí vodou* (jako by šlo o prozatímní, a snad i trochu méněcennou praxi), zatímco ten druhý bude křtít Duchem

---

<sup>106</sup> Více rozpracováno Mt 3,3

<sup>107</sup> J 1,19nn. Jan odmítá, že by byl Mesiáš. Na to však zmiňuje „někoho“, koho ještě neznají, ale komu ani on, Jan nesaá ani po kotníky.

<sup>108</sup> Mt 11,10.

svatým (což vyznívá nepoměrně lákavěji). V podobném duchu pokračuje i s „degradací“, tentokrát vlastního postavení – zde se řadí do role posledního z posledních „*nejsem hoden ani toho, abych mu zouval obuv...*

Oba tyto dva texty nejenže potvrzují příchod někoho dalšího (v kontextu právě příchod Mesiáše), ale navíc postava přicházející po Janovi nabývá v konfrontaci s prvními verši jedenácté kapitoly kontextu mesiášských rozměrů<sup>109</sup> (jak ve zmíněných očekáváních, která byla spojená s příchodem Mesiáše; tak i v jeho titulu, který je zmíněn v úvodu – „Jan uslyšel o činech Kristových...“ Mt 11,2)

Pokud jde o drobný rozdíl, odchylku od Marka (Mk 1,7) a Lukáše (Lk 3,16), obsahově jde o totožná místa; ať už jde o „rozvazování“ nebo „nošení obuvi“, oba výrazy vyjadřují jedno a to samé – Janovu pokoru vůči tomu, který teprve přijde. Sám sebe nemá ani odvalu připodobnit k otrokovi, jehož úkoly typově odpovídaly právě zmíněnému nošení nebo rozvazování obuvi...

Důvodem pro užití slovesa *bastasai* ve smyslu „nosit sandály,“ (i když na jiném místě je použito „rozvázat,“ je snad možné spojit s Matoušovým vynecháním slova „řemínky.“ V pozdější době snad bylo užíváno jako synonymum<sup>110</sup> k slovesu *luein* (jehož smysl potvrzuje i záměna nalezená na P 101,<sup>111</sup> jehož výsledný překlad se poté přibližuje textu Mk 1,7: „...*nejsem hoden, abych se sklonil a rozvázal řemínek jeho obuvi.*“). Je proto možné, že se Matouš snaží spojit Jana s Ježíšem i na úrovni jejich životního údělu.

---

<sup>109</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew. s 313

<sup>110</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew.s.315

<sup>111</sup> *Wikipedia: the free encyclopedia*; [online]. [cit. 2016-07-17]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Papyrus\\_101](https://en.wikipedia.org/wiki/Papyrus_101)



„Přichází po mně,“ „de opisw mou“

Pokud tedy jde o „vyvrácení“ dalších zmíněných kandidátů na post toho, který přichází po Janovi... V prvním případě, což se zdá být relevantní názor, by tím, jehož Jan ohlašuje, mohl být samotný Bůh. Židovská očekávání na mnoha místech Starého zákona potvrzují představu Boha jako *soudce* trestajícího hříšné ohněm (Gn 19,24; Ex 9,23; Lv 10,2; Nu 11,1; Ž 79,5; Jer 21,12 atd.) i jako *mocného* vládce (Dt 10,17; Neh 1,5; Da 9,4).

Na druhou stranu je však málo pravděpodobné, že by Jan asocioval takovýto způsob řeči s Bohem, aniž by tím neznevážil jeho postavení.<sup>112</sup> V druhém případě (přestože není vyloučena ani vazba s genitivem tedy „ten, kdo přichází *po něm*“ „de opisw mou“ jako jeho učedník), míní spíše zdůraznění časové posloupnosti než „místní...“

Nakonec se objevuje varianta, že tím, kdo má přijít, je Eliáš. Pravděpodobnější variantou je zde však to, že „postavou,“ představující Eliáše, je sám Jan. Ten „hlas volajícího na poušti,“ posel, zvěstující příchod „mocnějšího“ (~Mal 3,1: „*Hle, posílám svého posla, aby připravil přede mnou cestu*“) navíc podpořené Ježíšovým prohlášením v Mt 11):

*„Amen, pravím vám, mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nevystoupil nikdo větší, než Jan Křtitel ...*

*Neboť všichni proroci i Zákon prorokovali až po Jana.*

*...A chcete-li to přijmout, on je Eliáš, který má přijít.“* Mt 11,11–14

---

<sup>112</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew. s.313

### **Mt 3,12**

ou- to. ptuon en th/ ceiri. autou/ kai. diakaqariei/ thn a||wna autou/ kai. sunaxei ton siton autou/ eij thn apoqhkhn( to. de. acuron katakausei puri. asbestw|

**Jehož lopata je v jeho ruce a očistí svůj mlat a shromáždí své obilí do sýpky, avšak plevy spálí neuhasitelným ohněm.**

- o diakaqariei – hapax legomenon

Dvanáctý verš završuje Janova varování a dochází svého pomyslného cíle; tj. soudu. Obsah (až možná na zmínku o lopatě) je poměrně jasný – oddělit to dobré od špatného, které bude nakonec zničeno.

Pro současníka žijícího ve městech, a tedy zemědělstvím téměř nedotčeného jedince, může zmínka o lopatě působit, přinejmenším ve spojení s „čistkou,“ nelogicky. Věječka,<sup>113</sup> jak nazývá tento typ lopaty Kralická bible, se užívá k přesívání obilí a oddělování zrna od plev... Význam verše, jak už bylo naznačeno, leží v oddělení těch, kteří „nesou ovoce hodné pokání“ od těch, kteří na výzvy k obrácení nereagovali.

Poslední verš je třetím a posledním varovným signálem. Důraz na blízkost konce je patrný z konstatování „o lopatě v jeho ruce“ (podobný sekeře na kořeni stromu) jako soudce, který je přichystán vydat verdikt... Po výstraže před „*nadcházející hněvem*“ a „*zatracení v neuhasitelném ohni*“ (které následovaly po výzvách k pokání a předložení důkazu „*ovocí*“ obrácení), přichází konečné zúčtování... Pro ty, jež nesplnily příkazy (k pokání, obrácení, vyznání hříchů a přijetí nového života skrze křest) nastane hořký konec.

---

<sup>113</sup> Ústav pro jazyk český AV ČR [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://psjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=věječka>.

## Shrnutí

Postava Jana Křtitele ve třetí kapitole je poměrně „mnohovrstvá.“ Jak už bylo zmíněno dříve, Jan zastává hned několik rolí. Byl kazatelem, který na poušti přijímal zástupy lidí z celého okolí, zvěstoval jim zprávu o příchodu nebeského království a vyzýval je, aby od základů změnili svůj život a činili pokání. Svoje počínání zdůvodňoval nastávajícím soudem, před kterým také varoval. Díky svým veřejným aktivitám byl Jan Křtitel dobře znám a získal si množství lidí, ať už oslovených vlastním kázáním nebo charismatem své osobnosti (jímž nepochybně oplývali i starozákonní proroci). Je nepochybné, že asketická aura obklopující Jana musela na lidi zapůsobit. Podobně jako v soudobém světě, jsou davy přitahovány nějakým extrémem – buď přílišnou marnivostí, nebo přílišným odříkáním, v tomto případě tím druhým. Jan je tím, kdo jim připomíná „staré dobré časy“ dřívějších proroků, kteří podobně jako on vyzývali Izrael k návratu k Bohu a k životu podle Božích zákonů. Jistě v jejich příklonu k Janovi hrála roli i sociálně-politická situace, v níž žili (vezmeme-li v úvahu zejména nedostatek právní a sociální ochrany v tehdejší společnosti). Jan, stejně jako mnozí před ním a po něm, byl nejen kritikem „náboženským,“ ale současně i kritikem společnosti (viz jeho „interakce“ s Herodem; napomenutí celníků a vojáků k poctivému a solidárnímu chování ve společnosti Lk 3). Pokud Jana bereme jako „mladšího bratra“ Ježíšova ve všech důsledcích, co to obnáší, je pravděpodobné, že i jej následovaly a obklopovaly právě chudší vrstvy obyvatelstva – což osvětluje i jejich vztah k němu a jeho oblibu (žádné diskuze a doprošování se zázraků - lidé k němu jednoduše přicházeli, vyznávali hříchy a dávali se pokřtít)...

Není nejmenších pochyb, že se při svém zvěstování dostával s některými lidmi i do konfliktu. V tomto konkrétním případě se střetl se zástupci dvou židovských skupin. Svým postojem Jana ještě víc popouzeli, neboť nevypadali ani na uvěřivší, ani na ty co přišli alespoň informovat – oproti tomu celý

jejich rozhovor naznačuje, že přišli Jana oklamat nebo pokoušet. Nejenom, že je Jan neignoruje, popřípadě neposílá pryč, ale dokonce se je dovoluje (tyto muže, jejichž celý život je obklopen vším náboženským a jsou vzdělaní v Písmu) poučovat a kárat. To svědčí nejenom o Janově horlivosti a oddanosti pro Boží věc (jež lze jistým způsobem vycítit i z asketického přístupu k životu poustevníka), ale ve značné míře i o jeho odvaze. Zároveň s ní je však patrná i velká dávka pokory projevující se ve vztahu k ohlašovanému Mesiáši.

Zmíněný Mesiáš je opět představen v určité opozici vůči Janovi. Ten je tím menší, nehodný, ten který křtí (pouze) vodou. Pouhá miniatura toho, o kterém prohlašuje, že přijde a nastolí pořádek. Jan je tím, který přišel, aby budoval základy. Stavitelem, jenž dílo završí, je však ten, kterého Jan očekává. Mesiáš (v Janových představách však v hlavní roli) jako Soudce světa – teprve on bude tím, kdo rozhodne o každém jednotlivém člověku, zdali bude spasen či nikoliv...

Janova „funkce“ ale překračuje tento popis. Přestože není explicitně řečeno, že je prorokem (na rozdíl od Mt 11), jeho popis mluví sám za sebe. Nebo minimálně tak promlouval k tehdejším posluchačům. Jistě si Janův obraz spojovali s mnohými proroky, kteří přišli před ním a napomínali a kárali Izrael. Mohl na ně však zapůsobit i svým zjevem, který připomínal starozákonního proroka Eliáše. Ten byl navíc tím, kdo se objevoval v židovské vizi o posledním soudu (kterýž Jan prorokoval) - „*než přijde ten veliký a hrozný Hospodinův den, pošlu k vám proroka Eliáše...*“ Tyto jednotlivé obrazy pak bezpodmínečně musely mít dopad na Janovy posluchače a společně s náboženským přesvědčením, které utvářelo i vidění jejich světa mohlo být tím souhlasným přikývnutím k Janově výzvě.

Jan jako prorok tedy slouží jako prostředník ohlašující dvě věci (třebaže propojené) najednou – počátek nebeského království a příchod Mesiáše,

kterého vidí jako Soudce tohoto světa. Ten přijde roztřídit, rozsoudit a spasit ty spravedlivé, kteří následovali Janova příkladu a výzev.

Pokud se ale zaměříme na Janovu úlohu, je patrné, že nic z toho, o čem káže nebo čeho se jeho činnost dotýká, nevypovídá tolik o něm samotném, jako o Mesiáši, na jehož příchod upozorňuje.

Jan je tedy nepochybně kazatelem, prorokem, hlasatelem nebeského království a Mesiáše (kterého sám vnímá jako Soudce), křtitelem všech, kteří uvěřili a rozhodli se ho následovat. Jan Křtitel je horlivým a odvážným předchůdcem toho, který má přijít. Mesiáše. Tím, co je na postavě Jana Křtitele podstatné a co nám o sobě Jan zanechává, tedy není charakteristika jeho osobnosti jako takové, ale popis jeho činnosti, toho co dělal a ke komu směřoval, a tím byl Ježíš Kristus.

## 3 Matouš 11,1–19

### 3.1 Literární pozadí Mt 11,1–19

Druhý exegetovaný oddíl navazuje v časové posloupnosti na zmínku ze čtvrté kapitoly, kde bylo zmíněno, že Jan byl uvězněn. Jan Křtitel sedí ve vězení a dovídá se o činnosti Ježíše. Posílá za ním někoho z okruhu svých lidí, aby vyzvěděl, zda je Ježíš opravdu tím, koho sám Jan s očekáváním vyhlíží a kvůli komu volá Izraelský lid k obrácení. Ježíš mu nepřímo (skrže popis svých činů a zvěstování evangelia) potvrzuje, že je právě tím, předpověděným Mesiášem, který má přijít. Následuje promluva k zástupu ohledně Janova postavení a krátké podobenství o tom, jak Ježíš vnímá svoji generaci.

Jedenáctou kapitolu je možné rozdělit do tří částí – první je oddíl Mt 11,1–19; druhým Mt 11,20–24 – kárání nevěřících měst a třetí Mt 11,25–30 – Ježíšovy díky Bohu Otci.

Samotný exegetovaný oddíl se dá rozdělit do dalších tří celků. V prvním Jan konfrontuje Ježíše ohledně jeho mesiášské role (Mt 11,2–6); ve druhém (Mt 11,7–15) Ježíš promlouvá k zástupu o Janovi; a ve třetí části (Mt 11,16–19) zaznívá jakési shrnutí, totiž opovržení a kritika směřované na současnou Janovu a Ježíšovu generaci za nepřijetí zvěsti, která se jim skrže oba dostala. Paralelu k danému příběhu lze nalézt pouze u Lukáše (Lk 7,18–35). Kromě oddílu Mt 11,13–15, která je vlastní Matoušovou látkou, pochází text z pramene Q. V první části Mt 11,2–6 jsou viditelné drobné odchylky od Lukáše a verš dvanáct je u Lukáše umístěn na odlišném místě (Lk 16,16). Tento oddíl je také součástí starocírkevních perikop, jenž byl užíván během třetí adventní neděle.<sup>114</sup>

---

<sup>114</sup> *Kážeme Krista: výklad starocírkevních perikop pro zvěstování v církvi.* Praha: Synodní rada českobratrské církve evangelické, 1994. s.37

### 3.2 Role

Jan Křtitel se v tomto příběhu aktivně neobjevuje, ale je zastoupen svými učedníky, kteří přicházejí, aby pro Jana zjistili, co je Ježíš zač. Jan ve vězení zaslechl zvěsti o Ježíši (a jeho činech) a má jisté podezření, že by Ježíš mohl být tím, o kom sám zvěstoval a komu „připravoval cestu.“ Ježíš jeho domněnku nepřímo potvrzuje (popisem vlastní činnosti, která evokuje starozákonní zaslíbení o soudu, návratu na Sion a Boží vládě...) a posílá za ním zpátky jeho učedníky, aby pověděli vše, co slyšeli a viděli. Následně Ježíš potvrzuje autoritu Jana jako svého předchůdce, „eliášovskou“ postavu, proroka, ohlašující Mesiáše.

Janovi učedníci jsou těmi, kdo přináší vzkaz od Jana z vězení. Není jisté, zdali přicházejí jako pouzí posli, ale rozhodně jen tak neodejdou. I oni, stejně jako Jan, budou konfrontováni s tím, co jim Ježíš sdělí. Nikde dál není vysvětleno, jak se k Ježíšově odpovědi postavili, přesto – je jisté, že buď přímo oni sami, nebo skrze Jana (a jeho přijetí Ježíše) museli pochopit i oni sami, s kým mají tu čest...<sup>115</sup>

Ježíš je hlavní postavou celého příběhu. Nejprve diskutuje a objasňuje Janovým učedníkům svoji roli a následně se obrací k zástupu, kterému vykládá o Janově a jeho roli, kterou osvětluje a potvrzuje. Jana identifikuje jako proroka a „Eliáše,“ který předchází „toho, který má přijít“ (de facto tedy následně potvrzuje i sebe).<sup>116</sup>

Zástupy jsou v tomto příběhu pasivním prvkem, který nijak viditelně nereaguje na Ježíšova slova o Janovi. Současně však hrají podstatnou úlohu v tom, že na nich Ježíš demonstruje svoji metaforu o dětech. Protože právě oni jsou těmi (stejně jako celá jejich generace), kteří neuvěřili Janově zvěsti

---

<sup>115</sup> Viz Mt 14,12, kde Janovi učedníci informují Ježíše o Janově smrti. Z jakého jiného důvodu by jej jinak informovali?

<sup>116</sup> Jan jako posel, který připravuje cestu (Mt 11,10; Mt3,3) tomu mocnějšímu, který přichází po něm...(Mt3,11).

a musí to být teprve on, Ježíš, kdo jim potvrzuje Jana jako toho Bohem poslaného Eliáše, který měl přijít...

### 3.3 Struktura Mt 11,1–19

- JANŮV DOTAZ
- 11,1 **závěr:** „když Ježíš dokončil příkazy svým dvanácti“  
(10. kap.) „šel odtud učit a kázat v tamějších městech“
- 11,2 **úvod:** „Jan uslyšel o Ježíši“  
„Poslal k němu vzkaz“
- 11,3 **dotaz:** „**Jsi ten, který má přijít**“  
x „nebo máme čekat někoho jiného?“
- 11,4 **reakce:** „Ježíš jim odpověděl“  
„jděte a zvěstujte Janovi“  
„...to, co vidíte a slyšíte“
- 11,5 **odpověď:** (zázraky nastávajícího království) ↙  
„**slepi vidí ...chudým se zvěstuje evangelium**“
- 11,6 **příslib:** „**blaze tomu, kdo se nade mnou neuráží**“
- JEŽÍŠ ODPOVĚĎ A POTVRZENÍ JANŮVI POZICE
- 11,7 „když Janovi učedníci odcházeli,  
začal mluvit k zástupům o Janovi“
- 11,8 „na co jste se vyšli na poušť podívat“ → „rákos“  
3 **řečnické otázky** „co jste vyšli shlédnout?“  
→ „člověka oblečeného do drahých šatů?“
- 11,9 „proč jste vyšli? Vidět proroka?“  
**potvrzení** → „**víc jak proroka**“
- 11,10 **SZ naplnění** „**to je ten, o němž je psáno:**“  
„Hle, já posílám **posla... aby ti připravil cestu.**“
- 11,11 **potvrzení 9. v.:** „mezi těmi, kdo se narodili z ženy...“  
„...nevystoupil **nikdo větší, než Jan Křtil...**“  
X „**avšak i ten nejmenší v království nebeském je větší nežli on**“
- 11,12 **konstatování** „ode dnů Jana Křtitele až podnes“  
„království nebeské trpí...“  
„násilníci po něm sahají“



**11,13 zdůvodnění:** „neboť všichni proroci a Zákon prorokovali až po Jana“

**11,14 potvrzení** „*on je Eliáš, který má přijít*“

**11,15 napomenutí** „*kdo má uši, slyš*“

• **ODMÍTNUTÍ JANA A JEŽÍŠE**

**11,16 srovnání:** „*čemu připodobním toto pokolení*“ „*je jako děti...*“

**11,17** ( „*hráli jsme vám*“ → „*netancovali jste*“  
„*naříkali jsme*“ → „*vy jste nelomili rukama*“ (chiasmus)  
**11,18** „*Přišel Jan, nejedl, nepil – a říkají: 'Je posedlý.'*  
**11,19** „*Přišel Syn člověka, jí a pije*“ – a říkají: „*Hle, milovník hodů  
a pitek,  
přítel celníků a hříšníků!*“

**závěr:** → „*Ale moudrost je ospravedlněna svými skutky.*“

### 3.4 Exegeze Matouš 11,1–19

#### Mt 11,1

Kai. egeneto oŧte etel esen o Vhsouj diatasswn toiŧ dwdeka maqhtaiŧ autou( metebh ekeiŧen tou/ didaskein kai. khrussein en taiŧ pol esin autwhŧ

**A stalo se, když Ježíš dokončil příkazy svým dvanácti učedníkům, odešel odtamtud učit a kázat do jejich měst.**

Příkazy, o kterých se text zmiňuje, můžeme nalézt v předcházející kapitole (zde jedna z pěti Ježíšových řečí<sup>117</sup> – pojednává o učednících, jejich postavení, budoucím působení a vyslání...). Tyto příkazy však v širších souvislostech lze pojmout jako celé Ježíšovo „učení“ zmíněné v průběhu celého Ježíšova působení (tj. od čtvrté kapitoly dále). Hlavní okruhy lze nalézt i v dalších Ježíšových řečech. Jejich propojení je nejvíce viditelné díky formulím, jež uzavírají každou z těchto promluv (~například první verši této kapitoly.) Celek těchto řečí se pak stává jakousi sumarizací Ježíšovy zvěsti „v kostce.“

<sup>117</sup> Pět Ježíšových řečí: Mt 5–7.kap. „Kázání na hoře,“ ohlášení nových pořádků spojených s příchodem Božího království; Mt 10 – zmíněný projev k učedníkům; Mt 13 podobenství o Božím království; Mt 18 – etická příručka pro křesťanské společenství; Mt 24–5 pojednání o eschatologické době a jejím příchodu. (Navíc in Úvod: Pokorný zmiňuje i šestou; Mt 23 – jež se týká sporů mezi Ježíšem a židovskými náboženskými autoritami.

Ježíš se poté vydává do „jejich měst,“ tj. do oblasti Galileje (viz Mt 4,23) a pokud jde o samotné učedníky, do následujícího dění nezasahují a v celé kapitole o nich nejsou žádné další zprávy...

### **Mt 11,2–11,3**

-O de. Vlwannhj akousaj en tw|desmwthriw| ta. erga tou/ Cristou/ pemyaj dia. tw/h maqhtwh autou/

**Uslyšev pak Jan ve vězení o Kristových činech, poslal zprávu skrze své učedníky.**

ei pēn autw| su. ei=ō' ercomenōj h' e|teron prosdokwmenē

**Řekl mu: „Jsi ten, který má přijít, nebo (bychom) měli čekat jiného?”**

- Kodex D namísto Cristou/ dosazuje Vhsouj
- Kodex C<sup>3</sup> nebo M namísto dia umíst'ují duo; tedy „dva učedníky“ (podobně překládají i některé ze starších překladů Kralická Bible,<sup>118</sup> King James Version a Vulgáta (podobně i New King James)
- New Revised Standard Version (NRS), na rozdíl od ostatních srovnávaných překladů užívá hebraismu Mesiáš.
- Kodex D\* namísto ercomenōj má ergazomenōj – „ten který má činit, působit...”

V mezidobí mezi tímto místem a předcházejícím příběhem (Mt 3), kdy pobýval Jan na poušti, zvěstoval Boží království, poslední soud, volal po pokání a křtil (včetně křtu samotného Ježíše), je zdůvodněno ve čtrnácté kapitole. Příčinou Janova uvězení, jak popisuje Mt 14,1–12 byla jeho roztržka s Herodem zapříčiněná pravděpodobně Janovou kritikou samotného Heroda

---

<sup>118</sup> Snad ztotožnění s předpisy Mt 18,16 („dva až tři svědkové“) a podobně i Dt 19,15 in.: *Kážeme Krista: výklad starocírkevních perikop pro zvěstování v církvi.* s.40

a jeho osobním (přesto velmi veřejným) životem. V tento moment sedí Jan ve vězení, a pravděpodobně přes své příznivce, se dozvídá o Ježíši.

Na první pohled je zvláštní, ve srovnání s předcházejícím příběhem (Mt 3,1–12), že by Jan netušil, s kým má co do činění.<sup>119</sup>

Přesto Jan k Ježíšovi posílá své učedníky. Koho tedy Jan očekával? Je možné, že Jan neví, zdali se jedná o toho předpověděného Mesiáše?

Variant, které vysvětlují rozpor mezi oběma novozákonními místy, je několik.

(1.) Je možné, že Jan položil otázku proto, aby i ostatní pochopili, kdo před nimi stojí.<sup>120</sup> Sám Jan, který fakticky ví o Ježíši (a jeho mesiášství), posílá své vlastní učedníky k Ježíši, aby i oni pochopili, kdo je tím Mesiášem a přidali se k němu.<sup>121</sup> (2.) popřípadě aby se Ježíš veřejně vyjádřil a potvrdil to, co Jan předpokládá, že je tím očekávaným Mesiášem a nenechával ostatní na pochybách, s kým mají tu čest.<sup>122</sup> (3.) Další možností je prostý a neskrývaný Janův údiv nad tím, že tato osoba je opravdu Mesiáš, na kterého všichni čekají (nebo popřípadě (4.) že skutečně neví, protože byl od něj Duch svatý odňat<sup>123</sup>).

Tak nebo onak, Jan se „ubezpečuje,“ že Ježíš je tou danou osobou, (viz pátý verš), kterou on sám předpovídal.

---

<sup>119</sup> Vždyť čteme: „(Jan) uslyšel o Kristových činech...“ Už samo konstatování „Kristus“ vzbuzuje pozornost, víme-li, že Matoušovi posluchači museli rozumět tomuto titulu právě v eschatologickém smyslu; neboť Kristus, tj. pomazaný, odpovídá hebrejskému pojmu Mesiáš.

<sup>120</sup> Většina církevních otců; in: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2.s.241

<sup>121</sup> [online]. [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://ccbcbronx.org/immortality-and-identity,-part-one> Joel Grassi

<sup>122</sup> in: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2,s. 241

<sup>123</sup> in: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2.s 241.– Tertuliánova představa

A to i přes to, že již ve třetí kapitole je zmíněno, že Jan byl tím, kdo pokřtil Ježíše, a tím pádem si musel být vědom<sup>124</sup> jedinečnosti tohoto okamžiku.

Jestli skutečně byl Ježíš tím, za koho jej ve svých představách Jan považoval, když zvěstoval příchod „mocnějšího,“ je diskutabilní. Je teoreticky možné, že Jan měl před sebou svou vlastní vizi (pravděpodobně bližší židovské představě), než tomu jak se viděl sám Ježíš (nebo jak křesťané vnímají Ježíše v jeho mesiášské podobě).<sup>125</sup>

### **Mt 11,4–11,5**

kai. apokriqeij o Vlhsouj eiπen autoi(j) \ poreuqentej apagei,late Vlwannh| a| akouete kai. blepete\

**A odpovídaje Ježíš, řekl jim: jdouce zvěstujte Janovi to, co slyšíte a vidíte;**

tuf| oi. anablepousin kai. cwloi. peripatoušin( leproi. kaqarizontai kai. kwfoi. akouousin( kai. nekroi. egei|rontai kai. ptwcoi. euaggel izontai\

**Slepí opět vidí a chromí chodí, malomocní jsou očišťováni a mrtví vstávají a chudým se zvěstuje evangelium.**

- Některé texty zcela vynechávají spojení „chromí chodí“ (D); přeskupují pořadí<sup>126</sup> sy<sup>s</sup> nebo neuvádí, že je zvěstováno evangelium chudým<sup>127</sup>

---

<sup>124</sup> Jan se usilovně brání Ježíšově snaze o křest: „Já bych měl být pokřtěn od tebe, a ty jdeš ke mně?“ Mt 3,14

<sup>125</sup> J. Moltmann, in *The Way of Jesus Christ*, §3.kap.1. Moltmann se zmiňuje o rozdílných představách týkající se Mesiáše a jeho příchodu mezi židy a křesťany. Parafrazuje M. Bubera, S.Ben-Chorina a G. Scholema a jejich „upřímnou neschopnost“ přijmout Mesiáše v tomto nevykoupěném světě.

<sup>126</sup> „Drobné“ úpravy především ve zmínce o ožívování mrtvých naznačují spíš vlastní vidění překladatele než záměr autora, snaha připodobnit k významu Ježíšova vzkříšení. *Kážeme Krista: výklad starocírkevních perikop pro zvěstování v církvi*. s. 39

- NJB se již rovnou snaží vyložit pojem malomocenství opisem: „virulent skin–diseases.“

Ježíš odpovídá Janovi do vězení vzkazem o svých činech, jakoby mělo jít o „životopis,“ popřípadě soupis<sup>128</sup> jeho dosavadní činnosti, již se může prokázat. Ježíšovy aktivity však neměly působit jenom na Jana a jeho učedníky... Podobně totiž účinkovaly i na ty, které uzdravoval, kterým kázal evangelium o přicházejícím království a ty, co se těchto událostí účastnili. V židovském prostředí navíc tyto proklamace<sup>129</sup> (hluší uslyší, nemocní budou uzdravováni“) nemohly vyznít zcela na prázdno a musely evokovat alespoň něco z představ o příchodu eschatologického věku. Podobně vyznívá i kumránský text 4Q521 chápaný v horizontu mesiášské apokalyptiky – Duch darovaný chudým, zrak slepým nebo osvobození uvězněných...<sup>130</sup>

Výčet těchto „nešťastníků,“ je však také indikátorem toho, co opět potvrzuje naplnění starozákonního očekávání týkajících se přicházejícího koncem tohoto věku, soudu a příchodu Mesiáše, kterému Jan, jeho následovníci a židé jako celek, velmi dobře rozuměli...

---

<sup>128</sup> Slepí chodí (Mt 9,27nn; 15,31); chromí (Mt 9,1nn; 18,8) a malomocní (Mt 8,3) jsou uzdravováni; hluší slyší a němí (Mt 15,30); mrtví jsou kříšeni k životu (Mt 9,18nn) a chudým (Mt 10,7)...

<sup>129</sup> Iz 35,5: „*rozevřou oči slepých a otevrou se uši hluchých*“; 29,18: „*I uslyší v onen den hluší slova knihy a oči slepých prohlédnou z temnoty a ze tmy...*“; Mt 11,5 ~Iz 61,1-2: „*Duch Panovníka Hospodina je nade mnou. Hospodin mě pomazal k tomu, abych nesl radostnou zvěst pokorným, poslal mě obvázat rány zkroušených srdcem, vyhlásit zajatcům svobodu a vězňům propuštění...*“

<sup>130</sup> TALBERT, Charles H. *Matthew*. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, c2010. Paideia (Grand Rapids, Mich.). ISBN 978-0-8010-3192.s.146

## Mt 11,6

kai. makarioj estin ojj ean mh. skandalisqh/en emoi

**A blahoslavený je kdokoliv<sup>131</sup>, kdo se nepohoršuje nade mnou.**

- Jediným menším rozdílem oproti ostatním jazykovým verzím má NJB s překladem „cause of falling,“

Na první (možná i druhý) pohled není úplně jasné, proč by se kdo měl nad Ježíšem pohoršovat. Je možné, že by byl Ježíš kritizován za kontakt s „nedotknutelnými“ naznačený v předcházející kapitole, jenž by vyvolával „skadál“ (skandalizein) a opovržení od společnosti, která se úzkostlivě vyhýbala zmíněným malomocným, postiženým a hříšníkům? Má snad toto „pohoršení“ něco společného s židovskou averzí vůči čemukoliv (a komukoliv) nečistému? Faktem zůstává, že tací lidé vyhledávali Ježíše a on se jimi obklopoval. Ať šlo mnohdy o sociálně „postižené,“ (lidi s morálním škraloupem) nebo lidi s fyzickým handicapem. V obou těchto případech je jejich vnitřní nebo vnější nedostatky vylučovali jak ze společnosti lidí, tak ve výsledku i (kulticky) z Boží pospolitosti.<sup>132</sup> A podobně se mohl společensky znemožnit v očích společnosti i Ježíš...

Pohoršení ale mohlo být také důsledkem i jisté „nevyrovnanosti“<sup>133</sup> mezi Janovým očekáváním, a tím, co hlásal a jak se choval Ježíš.

Kontrast těchto dvou představ se mohl odrazit v Janově znepokojení – mezi jeho očekáváním a obrazem Mesiáše, kterého zosobňoval Ježíš. Tyto

---

<sup>131</sup> BibleWorks, heslo: ojj

<sup>132</sup> Kultická nečistota nedovolovala, aby se účastnili akcí náboženského života.

<sup>133</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2.s.240. Popřípadě zástupů, které znali Ježíše z jeho rodiště a odmítali jej kvůli jeho nízkému původu in *Kážeme Krista: výklad starocírkevních perikop pro zvěstování v církvi*. s.39.

odlišnosti pak mohly být tím, co Jana přivedlo k otázce, zdali je opravdu Ježíš tím, kdo má přijít...<sup>134</sup>

Kdo je však tímto *blahoslaveným*?

Již v páté kapitole lze narazit na tematicky podobný soupis těch, kterým bude blaze<sup>135</sup> jako v předcházejícím verši. Jde o soupis lidí, kterým je slíbeno boží království, jeho spravedlnost a útěcha. Jsou to ti, na kterých se zjevuje boží moc a ti, kteří se díky své víře rozhodli (i přes všechna očekávaná nebezpečí – zmínka o prorocích) následovat Ježíše. Nejenom že následováním dokazují vlastní víru, ale svým chováním (které dokazují i jejich dobré skutky) podněcují víru lidí kolem sebe. Blahoslavený je potom ten, který přijal Ježíše a následuje ho...

#### **Mt 11,7–11,9**

Toutwn de poreuomenwn hrxato o Vlhsouj legein toij ocloij peri. Vlwannou\ ti, exhlqate eij thn erhmon qeasasqaiē kai amon upo. anemou sal euomenonē

**Když odešli, začal Ježíš mluvit k lidem o Janovi: na co jste se vyšli podívat do pouště? ...na stéblo(rákos) zmítající větrem?**

a||a. ti, exhlqate ideihē anqrwpon en malakoij hmfiesmenonē idou. oi ta malaka forouhfej en toij oikoij twh basilewn eisinā

**Avšak, na co jste se vyšli podívat? Na člověka v měkkém/jemném oblečení? Hle ti, co nosí měkké oblečení, jsou v domech královském.**

a||a. ti, exhlqate ideihē profh,thnē nai. legw umih( kai. perisso,teron profh,touā

<sup>134</sup> LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. s.144

<sup>135</sup> Mt 5,3nn: „Blaze chudým v duchu...Blaze těm, kdo pláčou... Blaze těm, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, neboť jejich je království nebeské...“ Nebo Lk 6,20nn: „Blaze vám, chudí, neboť vaše je království Boží...Blaze vám, když vás lidé budou nenávidět a když vás vyloučí, potupí a vymažou vaše jméno jako proklaté pro Syna člověka.“

**Avšak na co jste se vyšli podívat, na proroka? Ano, říkám vám, a více než proroka.**

- „na co jste se vyšli podívat...“ paralelismu (nachází se ve všech třech po sobě jdoucích verších); při výstavbě tohoto evangelia je zde vidět navíc Matoušovo oblíbené užití triád...<sup>136</sup>)
- Kodex C vkládá navíc v sedmém verši slovo šaty – imatipij; podobně jako u Lukáše (Lk 7,25)
- Text osmého (v  $\aleph^*$ ) a devátého verše ( např. v  $\aleph^*$ , B<sup>1</sup>) prohazuje slova  $\text{idei}^h$  a  $\text{prof}^h\text{thn}$  s výslednou odlišnou punktací, tím pádem i jinými důrazy...

na co jste se vyšli podívat, na proroka? (senzace, když není co dělat...)

proč jste vyšli, abyste se podíval na proroka?“ (ujistit se?...)“

V následujících řečnických otázkách se Ježíš vrací k osobě Jana Křtitele. Otázky zní poměrně jízlivě – „Koho si teda myslíte, že Jan představoval...?“ – ptá se Ježíš zástupu. Podobně jako se chvíli předtím Janovi učedníci přišli Ježíše vyptávat, zdali je tím, o kom jim Jan prorokoval nebo zda si mají ještě počkat na někoho jiného....

Ježíš se vrací k Janově činnosti na poušti (Mt 3) a provokativně se ptá – „*Na koho jste se přišli podívat?*“ – snad na „*rákos*“? To rozhodně ne. Určitě musel být pádnější důvod k procházce do přírody. Buď měli lidé tušení, nebo věděli, že jdou za někým důležitým. Zaujal je snad „*člověka v drahém šatu?*“ To asi také ne. Na to by nemuseli chodit do pouště, tací lidé přeci žijí v pohodlí ve městech... Jan nemohl být jen tak někdo, za tím by do pouště nevyšli, ale současně v určitém ohledu musel být antitypem „celebrit,“ natolik

---

<sup>136</sup> EVANS, Craig A. a Danny ZACHARIAS. *What does the Scripture say?: studies in the function of Scripture in early Judaism and Christianity*. London [etc.]: T&T Clark International, 2012. Library of New Testament studies, 469. ISBN 9780567383501. s.79



odlišnou postavou od ostatních lidí (*šat z velbloudí srsti... potravou mu byly kobylky*), aby je zaujala a šli za ní až na poušť.

Zajímavostí, která se nedá nezmínit, je vysvětlení, co se skrývá za obrazem rákosu, uvedeném v sedmém verši. Kromě obecné představy, že jde o člověka, který s sebou nechává manipulovat nebo ještě lépe se chová pokaždé jinak, jak se mu zrovna v dané situaci hodí, existuje ještě další varianta. Ta vychází z vyobrazení rákosu na mincích ražených za Herodovy vlády. Tam, kde běžně bývá panovníkova podobizna tj. Herodova, byl vyobrazen rákos. Předpokládá se, že novozákonní zmínka reaguje na v té době běžně užívanou a chápanou symboliku rákosu zobrazující Heroda Antipu.<sup>137</sup>

Na jedné straně tedy Jan, poustevník žijící na poušti, s neoblomným přesvědčením, s nímž volá po obrácení; prorok, který burcoval lid před Božím soudem a nepřestal ani v případě, že šlo o nejvyšší autoritu v zemi (přestože to v důsledcích vedlo až jeho uvěznění a poté i popravě).

Na druhé straně pak panovník, vládce země, žijící v přepychu „královského paláce“ a jistě oblékaný v „jemném šatu,“ současně však hříšník, přestupující boží zákony (viz Janova kritika Mt 14). Devátý verš nakonec potvrzuje to, co bylo patrné už od začátku sedmého; Jana je uznán za proroka a tím je potvrzena i jeho autorita.

---

<sup>137</sup> OEMING, Manfred. *Contemporary biblical hermeneutics: an introduction*. Burlington, VT: Ashgate, c2006. ISBN 0754656608 s. 53

### Exkurz 3: Konflikt Jana Křtitele s Herodem

Posledním místem, které obsírněji pojednává o Janu Křtiteli, je čtrnáctá kapitola Matoušova evangelia. Podobně jako ostatní kratší zmínky,<sup>138</sup> je však i toto vyprávění pouhou vzpomínkou, „položkou“ v diskuzi.

Příběh navazuje na předchozí vyprávění, ve kterém se Ježíš zmiňuje o osudu proroků a jejich nedocení<sup>139</sup> mezi vlastními lidmi (v kontextu s příběhem o Janovi vyzdvihuje jak roli Jana, tak i Ježíše, jako současných proroků svého národa, kteří stejně jako ti dřívější, nebyli vyslyšeni...)

Příběh se však posouvá a hovoří o Herodovi, který se doslechl o Ježíši a mylně si jej spojuje s postavou Jana Křtitele. Obsahově tato kapitola navazuje na zmínku o Janově uvěznění ve čtvrté kapitole. Hlavní osou příběhu je Janovo zatčení a následná poprava. Co však bylo počátkem konfliktu, který vedl k Janovu zatčení? Nejčastěji se předpokládá, že Jan (jak již bylo zmíněno výše) kritizoval Herodovo manželství s Herodiadou. Je jasné, že Janovi, jako morální autoritě tehdejší doby, muselo být manželství (kde byly zapuzeni oba bývalí manželé aktérů) jistě trnem v oku... Připočítá-li se k tomu i fakt, že byl Jan považován za zásadového a neutišitelného kritika (v opačném případě by se zavčas stáhl a Heroda neprovokoval), o to více musel získávat mezi lidmi na popularitě, což mohlo být další příčinou Herodovy nevráživosti a obav.

Druhou variantou mohla být strach z Janovy (a potažmo v širším kontextu daného příběhu i z Ježíšovy) činnosti, která mohla gradovat do sociálních nepokojů nebo nevyžádaných změn statu quo v tehdejší společnosti...<sup>140</sup>

---

<sup>138</sup> Mt 4;16;17;21.

<sup>139</sup> A současně nepochopení plynoucí z toho, že lidé neuvěřili jejich zvěsti...

<sup>140</sup> Podle Hollenbacha, mohl mít Herodes oprávněné obavy. Jako příklad uvádí Janovo nabádání k spravedlivému výběru (Lk 3,13), jež by mohlo „narušit“ stávající stav výběru daní... nemluvě o tom, jaký dopad by mělo toto revoluční myšlení na takové složky státní moci, jako byli vojáci... in: YAMASAKI, Gary. John the Baptist in life and death. s.25

Výsledkem tedy byla Janova poprava (a v kontextu budoucích událostí i poukaz a „zdůvodnění“ Ježíšova očekávaného konce).

#### **Exkurz 4: Mimokřesťanské zmínky o Janu Křtiteli**

Pravděpodobně jediným soudobým autorem, který podává zprávu o Janu Křtiteli, byl Josephus Flavius.<sup>141</sup> Jde o jednoho z nejznámějších antických autorů novozákonní doby, který byl později citován i církevními otci.<sup>142</sup>

Narodil se ke konci třicátých let v Jeruzalémě. Podle vlastních biografických vzpomínek se osobně seznámil se všemi hlavními proudy tehdejšího judaismu. Byl vzdělaným židem pocházejícím z kněžských kruhů,<sup>143</sup> což jistě přispělo i k jeho významné literární činnosti. V průběhu života se připojil k židovskému „odboji,“ později však přešel na opačnou tj. vítěznou stranu, když se vlichotil do přízně budoucího císaře Vespasiána. K jeho nejznámějším dílům patří Židovská válka, Židovské starožitnosti nebo biografie Život Josepha Flavia.<sup>144</sup> Tyto „střípky“ z Flaviova života ani náhodou nevystihují významnost jeho činnosti, přesto je možné tušit, jakým přínosem je i pro současné badatele. Hlavní předností jeho díla (přestože nelze mluvit vždy o zcela „objektivním“ přístupu)<sup>145</sup> je jeho vhled. Prostředí, které Josephus Flavius popisuje, je mu kulturně a nábožensky blízké (rozumí skutečným,

---

<sup>141</sup> Vyjma Nového zákona. BILDE, Per. *Flavius Josephus between Jerusalem and Rome: his life, his works, and their importance*. Sheffield: JSOT Press, c1988. Journal for the study of the Pseudepigrapha, 2 (1988). ISBN 1-85075-060-2.s.15

<sup>142</sup> Církevní otcové pohlížejí na Josepha Flavia kladně, neboť jim jeho dílo zapadá do konceptu křesťanských „dějin.“ V Židovské válce líčí zničení Jeruzaléma, Chrámu a píše o prohře židů. To Otcové dávají do souvislosti s příchodem nového lidu, na které se „přesouvá“ Boží vyvolení.“

<sup>143</sup> ŽILKA, František. *Začátky a základy křesťanského náboženství*. V Praze: Kalich, 1925.

<sup>144</sup><sup>144</sup> Také zkráceně „Vita.“

<sup>145</sup> Je nutné vzít do úvahy i fakt, že se přiklonil na císařovu stranu a požíval výsad, které z toho pramenili. Proto vždy nelze mluvit o zcela pravdivém nebo objektivním chápání historických skutečností (spojených především s jistou nekritičností vůči mocenským kruhům...

kteřé se v něm odehrávají) a především, na rozdíl od jiných antických historiků, mnohé z toho co popisuje, sám zažil i na vlastní kůži.

Informace, které Flavius poskytuje, jsou přínosné nejen pro samotné křesťanství (krom Jana Křtitele píše i o Ježíši, jeho bratru Jakubovi nebo Pilátovi atd.). Jeho dílo je ceněno i z pohledu širšího historického bádání – jde kupříkladu o zmínky o farizejích, saducejích a především Essénech. Ve svém životopise popisuje dobu strávenou se svým essenským učitelem (jménem Bannus), jenž se zdržoval na poušti, živil se tím, co našel a neustále podstupoval očištné rituály.<sup>146</sup> Podobnost mezi obrazem tohoto společenství a postavou Jana Křtitele (vykreslenou například u Matouše v třetí kapitole) je do očí bijící.

V Židovských starožitnostech (kniha XVIII) se lze dočíst o pár zajímavostech, které doplňují a dokreslují novozákonní příběh – Flavius vypráví o Herodovi, jeho rozchodu s první ženou a následně prohrané válce s jejím otcem, králem Aretou, které bylo mnohými považováno za boží trest, jenž následoval jako odplata za smrt Jana Křtitele. Sám Jan je zde popisován jako učitel „etiky“,<sup>147</sup> a to jak ve vztahu mezi lidmi navzájem, tak i zbožnosti směrem k Bohu. Na rozdíl od Nového zákona (kde je především v roli Herodova kritika), se u Flavia projevuje jako „diverzant“ (ať již náboženský nebo politický),<sup>148</sup> ohrožující Herodovo mocenské postavení.<sup>149</sup>

Důvodem k Janově smrti nebyl tedy pouze Herodův nepatřičný vztah s Herodiadou (jak naznačuje Matoušovo evangelium), ale i Herodovy obavy z toho, jaký má Jan vliv na svoje posluchače.<sup>150</sup> Jan byl podle Flavia

---

<sup>146</sup> Popis uvedený ve „Vita“ 11. BILDE, Per. *Flavius Josephus between Jerusalem and Rome: his life, his works, and their importance*. s.30

<sup>147</sup> Učitel „spravedlnosti“ chápaného v náboženském smyslu.

<sup>148</sup> [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://penelope.uchicago.edu/Josephus/ant-18.html>

<sup>149</sup> Dtto

<sup>150</sup> SCHÄFER, Peter. *Dějiny Židů v antice: od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. Praha: Vyšehrad, 2003. Historica (Vyšehrad). ISBN 80-7021-633-6

považován za asketu, zbožného a spravedlivého člověka, kazatele a křtitele.<sup>151</sup> Současné však mohl být Jan vnímán v trochu odlišné rovině. V „Židovské válce“ Flavius popisuje velké naděje, které se upírali k cíli židovského snažení a společného nasazení pro věc v boji proti Římanům. Je jisté, že tyto představy musely pramenit ze společensko-náboženských nálad, vnímání reality a očekávání budoucích tj. eschatologických židovských nadějí. Obraz Jana Křtitele, společně s Flaviiovými dalšími zmínkami (např. vyprávění o „egyptském prorokovi“<sup>152</sup>), potom mohlo vyzdvihnout, v rámci jeho prorocké role, i úlohu „mučedníka.“

### **Mt 11,10**

ou-toj estin peri. ou- gegraptai\ idou. egw. apostel lw ton aggelon mou pro. proswpou sou( oij kataskeuasei thn odon sou emprosqen sou

**Toto je ten, o kterém bylo napsáno: „Hle, já posílám svého posla před tvou tvář, který připraví před tebou tvoji cestu.**

Opět se vrací vzpomínka na starozákonní citát (Mal 3,1;~Mk 1,2)<sup>153</sup> a odkaz na předchůdce, toho který *bude připravovat cesty Páně*, jenž zazněl v úvodu první exegeze (Mt 3,3). Tento posel<sup>154</sup>, který předchází Mesiáše a pokládá základy pro jeho příchod je zde ztotožněn s Janem:

*„Nebo proč jste vyšli? Vidět proroka? Ano, pravím vám, a víc než proroka. To je ten, o němž je psáno...“ (Mt 11,9.10)*

a následně i s Eliášem (Mal 3,23 a Mt 11,14).

---

<sup>151</sup> Křest měl být aktem očištění těla; očištění „ducha“ od hříchu již mělo být aktivní součástí „ospravedlnění,“ kterým procházeli před křtem.

<sup>152</sup> SCHÄFER, Peter. *Dějiny Židů v antice: od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. s.226

<sup>153</sup> Autor vidí původ tohoto verše spíše v Ex 23,20; avšak nepopírají ani dřívější židovské prolnutí myšlenky Mal 3,1 s 3,23...provázanou myšlenku posla a Eliáše. In: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2* .s.249

<sup>154</sup> Mt 11,10; Mal 3,1, Mk 1,2; Lk 7,27

Jan je tedy tím, kdo předchází Mesiáše a umetá mu cestu. To současně naznačuje dvě věci. První se týká jeho učení. Jan je tím „předskokanem,“ který přichází s výzvou k pokání a ohlášením nebeského království, kazatelskou činností a křestní praxí. Ježíš je poté tím, kdo může navázat a pokračovat tam, kde Jan skončil.

V druhém případě může Ježíš Jana „kopírovat“ i na rovině životní pouti – Janův život zde předznamenává i Ježíšův osud. Stejně jako jej Ježíš následoval v profesním životě (veřejném vystupování, ohlašování přicházejícího království nebo shromážděním učedníků kolem své osoby), tak jej bude následovat i na poslední cestě. Paralela mezi Janovým a Ježíšovým životem končí teprve až jejich smrtí.

### **Mt 11,11**

Ἄμην λέγω ὑμῖν οὐκ ἐγγεῖται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μετῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ὁ δεῦτερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ οὐρανοῦ μετῶν αὐτοῦ ἐστὶν Ἄ

**Amen, říkám vám, ne (po)vstal narozený z ženy větší, než je Jan Křtitel; ten pak, který je menší (nejmenší) v království nebeském, je větší než on.**

Verš tematicky navazuje na popis Jana z devátého verše – „... víc než prorok.“ První část verše je poměrně snadno vyložitelná. Do této chvíle neexistoval na světě nikdo *mezi všemi lidmi*,<sup>155</sup> kdo by svým významem mohl Jana předstihnout. Toto hodnocení se však týká současného světa, ale nemusí a pravděpodobně ani neplatí pro měřítka věku nastávajícího.<sup>156</sup> Druhá část verše Jana vidí najednou na opačném konci spektra – je najednou menší než ti (nej-)menší v království. Vypadá to, že Jan je sesazen z pomyslného

---

<sup>155</sup> Bible Works 5

<sup>156</sup> ~MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2011. Český ekumenický komentář k Novému zákonu. ISBN 978-80-87287-44-6.

prvního místa a dostal se až na samé dno. Otázkou však zůstává, kdo je tím „menší“ v nebeském království a současně větším než je Jan?

Jako první možnost lze chápat pojem „menší“ ve smyslu jako ten „mladší“ – tj. Ježíš jako ten, který přichází po Janovi.<sup>157,158</sup> Dalšími adepty pak však podle tradice mohli být například andělé,<sup>159</sup> učedníci<sup>160</sup> nebo jakýkoliv „obyvatel“ božího království. Tím však často novější komentátoři Jana „vyexpedovali“ z prostoru nebeského království (stává se druhým „Mojžíšem, který přivedl svůj lid na práh zaslíbené země, ale sám nevstoupil...“).<sup>161</sup>

Variantou téhož je, že těmi „menšími“ je kdokoliv v božím království – avšak až ono přijde. Což by znamenalo, že Jan je součástí království (a více by to odpovídalo i smyslu následujícího verše). Vůči všem těmto teoriím stojí otázka, zdali vůbec je nutné zjišťovat, kdo je větší či menší. Podstatou celého verše může jednoduše být pouze snaha poukázat na rozdílnost toho co „je“ vůči tomu, co „bude“ s příchodem nebeského království.<sup>162</sup>

### **Mt 11,12**

apo. de. twh hmerwñ Vlwannou tou/ baptistou/ e[wj arti h basileia twh ouranwñ biazetai<sup>163</sup> kai. biastai. arpazousin authnā

**Ode dnů Jana Křtitele až do dnes je království nebeské trpí násilím<sup>164</sup>  
a násilníci jej uchvacují.**

---

<sup>157</sup> Buď jako pokora vůči svému staršímu předchůdci nebo i jako učedník vůči učiteli; Dibelius; Hilarius, Jeroným. In: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2. s251

<sup>158</sup> Proti tomu se komentátor ohrazuje. Zdá se mu divné, že by takto Matouš Ježíše snižoval...

<sup>159</sup> Ambrož, dtto; s251

<sup>160</sup> Chrysostomos, dtto.s255 nebo Yamasaki. John the Baptist in life and death .s.114

<sup>161</sup> Např. Welhausen. In: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2. s.252; parafráze

<sup>162</sup> Viz zmíněná měřítko tohoto a nastávajícího věku.; Yamasaki, John the Baptist in life and death s .116

<sup>163</sup> [http://biblehub.com/greek/biazetai\\_971.htm](http://biblehub.com/greek/biazetai_971.htm)

- o Blastai – hapax legomenon

Království nebeské je tedy už tady mezi námi – a přesto ještě ne zcela a ve své dokonalosti. O to více je viditelný nesoulad mezi současným stavem (nevykoupeného světa, kde je stále přítomný hřích, zlo a nespravedlnost), a tím novým nebem a novou zemí, ve které bude s lidmi přebývat Bůh...<sup>165</sup> Počátek tohoto období je ohraničen popisem „ode dnů Jana Křtitele.“ V kontextu Ježíšovy řeči<sup>166</sup> a užití předložky apo,<sup>167</sup> – je pak patrné, že Jan není vyňat z daného časového rámce, ale je součástí těchto událostí. Jako i v předcházejícím verši, i zde není zcela jasné, kdo a proč útočí na nebeské království. Buď, jak preferují někteří komentátoři, se do království božího dobývají „ti hodní,“ kteří si to skutečně zaslouží a svojí aktivitou a odhodláním následovat Ježíše se osvědčili,<sup>168</sup> či je království boží v obležení Janovými následovníky, kteří teď vyčkávají na přístup do božího království,<sup>169</sup> popřípadě, jsou těmi „násilníky“ nějací politicko-náboženští fanatici, kteří si na Bohu vynucují vstup do jeho království.<sup>170</sup>

Pravděpodobnější varianta, i vzhledem k užitým termínům<sup>171</sup> – blazetai. (vynutit si přístup, vniknout); blastai. (násilník) a arpazousin (uchvátit, loupit), však směřuje k pochopení verše jako negativní aktivitě páchané na božím království. Kdo je tedy tím nepřítelem království?

---

<sup>164</sup> BW – βιάζεται

<sup>165</sup> Parafraze Zj 21

<sup>166</sup> E. Schweizer – vychází z předsvědčení, že poslední verše jednoznačně dokazují, že Jan i Ježíš patří do stejné generace. tj. stejného časového rámce. In: Yamasaki, Gary. John the Baptist in life and death. s.117

<sup>167</sup> W.Wink; in: Yamasaki, Gary. John the Baptist in life and death. s.117

<sup>168</sup> STAMPS, Donald C. Studijní bible s výkladovými poznámkami. s. 1535

<sup>169</sup> A. Schweitzer snad v rovině Lk 16,16. In: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2. S.255

<sup>170</sup> Dtto, s. Interpretace oblíbená ve 20.st. ~ Schrenk in: Yamasaki, Gary. John the Baptist in life and death. s. 118

<sup>171</sup> Překlad viz SOUČEK, Josef Bohumil. Řecko-český slovník k Novému zákonu.



Jednou z možností,<sup>172</sup> která by odpovídala časovému harmonogramu – „ode dnů Jana Křtitele ...až po dnes“ mohl být Herodes, popřípadě další jednotlivci nebo skupiny (farizeové a saduceové)<sup>173</sup> nepřátelské vůči Janovi a Ježíšovi. Avšak ještě zajímavější možností je, že nepřátelé útočící na boží království jsou „duchovní“ síly (tj.satan a démoni),<sup>174</sup> které jsou v opozici vůči Bohu. Důkazem pro toto tvrzení může být i fakt, že nikde v evangeliích nebo na jiných místech Nového zákona se neobjevují zmínky takovéhoho konfliktu.<sup>175</sup> „fyzickém“ světěJejich aktivita je však v dané chvíli i důkazem a příznak nadcházejícího posledního času („eschatological birth pangs“)<sup>176</sup>

### **Mt 11,13**

pantej gar oi profhtai kai. o' nomoj e'wj Iwannou eprofhteusan\

#### **Neboť všichni ti proroci a zákon až do Jana prorokovali:**

- o některé texty vynechávají kai. o' nomoj (sy<sup>s</sup>)

„Až do Jana...“ v sobě ukrývá jakoby dvě oddělené časové roviny. Ta první se týká dějiny starozákonní doby a trvá až do časů Jana Křtitele. Druhá je potom dobou přicházejícího Božího království („*Zákon a proroci až do Jana; od té chvíle se zvěstuje království Boží a každý si do něho vynucuje vstup*“ – Lk 16,16). Jan je tedy spojen s oběma těmito světy; připomíná proroky minulých věků a zároveň je poslem ohlašujícím počátek nového věku. Je tím, kdo uzavírá starou dobu, ve které vše, co ohlašovali dřívější proroci, se zrovna teď naplňuje (Janovy předpovědi nevyjímaje...). Přesto ještě nepřišel

<sup>172</sup> Schrenk, Yamasaki,Gary. John the Baptist in life and death. s.119

<sup>173</sup> Schlatter; in: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2. s.255

<sup>174</sup> Dtto; s.255 (Perrin) ~ Yamasaki,Gary. John the Baptist in life and death.s.120

<sup>175</sup> Žádný konflikt s náboženskými autoritami, Herodem nebo jinými nepřáteli v „hmotném“ světě. In Yamasaki,Gary. John the Baptist in life and death. s.119

<sup>176</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2. 255-6. Allison~Perrin – evokuje to eschatologický mýtus o boji mezi Bohem a silami zla s 255,6

definitivní konec. Tato doba je „pouhým“ mezičasem k tomu, co má přijít. Protože stejně jako zcela nepominul starý svět, tak ani nic z toho, co bylo ohlášeno, neztratilo na své platnosti (~„*dokud nepomine nebe a země, nepomine ani jediné písmenko...*“ Mt 5,18).

Přestože Ježíš zcela očividně navazuje na Starý zákon a židovství vůbec, jeho důrazy se od těch starozákonních (a podobně i od Janových!) odlišují – pozornost se najednou přesunuje ze striktního dodržování zákona na zvěst o božím království a milosrdenství. Rozdílná dikce Matoušova a Lukášova evangelia (Mt 11,12 a Lk 16,1) naznačuje odlišný teologický záměr jejich autorů.<sup>177</sup> Matouš (na rozdíl od Lukáše) upravuje svůj text na „proroci a zákon,“ oproti řádnému logickému pořadí (prve Tóra, pak proroci). Inverze slov zde má pravděpodobně za cíl potlačit důraz na příkazy zákona a naopak vyzdvihnout jeho prorockou funkci,<sup>178</sup> kterou Jan plní stejně jako jeho dávní předchůdci.<sup>179</sup>

#### **Mt 11,14**

kai. eiv qel ete dexasqai( autoj estin VHI iaj o mel lwn ercesqaiA

#### **A chcete-li přijmout, že on je Eliáš, ten který má přijít.**

- text NJB se odklání od původního textu a uvádí: „who was to return.“
- NAU rovnou Eliáše spojuje s Janem: „*John himself is Elijah who was to come.*“

---

<sup>177</sup> Podobně jako redakčně úpravy některých veršů této kapitoly, jejichž záměrem bylo „nahuštění“ zmínek o Janu Křtiteli na jedno místo. In: ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2.* s.253

<sup>178</sup> Mělo se za to, že prorocký Duch se opět vrátí k izraelskému lidu až těsně před koncem tohot věku... viz POKORNÝ, Petr. *Ježíš Nazaretský: historický obraz a jeho interpretace.* Praha: OIKOYMENH, 2005. Oikúmené. ISBN 80-7298-135-8. s.71

<sup>179</sup> MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše* s.187

Ježíš dosvědčuje, že Jan je skutečně tím Eliášem, kterého všichni očekávají a který přišel ohlásit příchod Mesiáše.

Potvrzuje tím už dříve předpokládanou představu, naznačenou při exegezi Mt 3, kde je popsán jednak jako Ježíšův předchůdce a současně i prorok odpovídající proroku Eliášovi:

*„Jan měl na sobě šat z velbloudí srsti, kožený pás kolem boků...;“*

Jež je veskrze parafrází starozákonního text 2Kr 1,8:

*„Byl to muž v chlupatém plášti a bedra měl opásaná koženým pásem.“ Tu řekl: "To byl Eliáš Tišbejský."*

Současně zde však rezonuje i odkaz na Mal 3,23:

*„Hle, posílám k vám proroka Eliáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný.“*

Na které navazují další dva vzájemně související místa:

*„Hle, posílám svého posla, aby připravil přede mnou cestu.“ (Mal 3,1)*

*„To je ten, o němž je řečeno ústy proroka Izaiáše: 'Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Páně, vyrovnejte mu stezky!‘“*

*(Mt3,3)*

Podobně jako v tomto verši lze najít další potvrzení i v sedmnácté kapitole, kde Ježíš mluví o Janovi jako Eliášovi, který již přišel, ale nebyl poznán:

*„Učedníci se ho ptali: "Jak to, že říkají zákoníci, že napřed musí přijít Eliáš?" On jim odpověděl: "Ano, Eliáš přijde a obnoví všechno. Avšak pravím vám, že Eliáš již přišel, ale nepoznali ho a udělali s ním, co se jim zlíbilo; tak i syn člověka bude od nich trpět." Tehdy učedníci pochopili, že mluvil o Janu Křtiteli.“*

Předpokládám, že záměrem tohoto verše bylo více než jen potvrzení Janova statusu („eliášovské“ postavy; posla, Mesiášova předchůdce, který ohlašuje příchod božího království...) a autority. Eliáš neměl evokovat pouze to, že jde o proroka, ale pravděpodobně měl odkázat i na motivy a postavy ve starozákonním příběhu o Eliášovi,<sup>180</sup> s Janovým příběhem. Stejně jako se Eliáš snažil přivést lid na správnou cestu (tehdy proti modloslužebníkům), tak se Jan snaží o totéž prostřednictvím prohlášení o příchodu nebeského království a výzvě o nutnosti pokání. A co je hlavní, podobně jako Eliáš řeší konflikt s králem.

Podmiňovací způsob, užitý na začátku verše, působí nejednoznačně – ve skutečnosti ale plní funkci výpovědi o něčem překvapivém nebo ne plně přijímaném. Autor nenaznačuje, i když to tak na první pohled vypadá, žádnou pochybnost o dané skutečnosti.<sup>181</sup>

### **Mt 11,15**

ὁ ἐκων ἠὲ ἀκουεῖν

#### **Kdo má uši, slyš!**

- **κ** nebo **ἤ** vkládají před poslední slovo ještě **ἀκουεῖν**
- BKR se svým „kdo má uši k slyšení slyš“ navazuje na zřejmý hebraismus<sup>182</sup>

Drtivá většina lidí má uši, kterými může slyšet, ale to nezaručuje, zda skutečně poslouchají... Funkcí tohoto verše je napomenutí pro ty, kteří slyší, ale nevnímají, co se jim sděluje. Současně je předělem mezi minulým oddílem

---

<sup>180</sup> MRÁZEK, Jiří. Evangelium podle Matouše. s.187

<sup>181</sup> ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2.s. 258

<sup>182</sup> *The companion Bible: the Authorized version of 1611 with the structures and critical, explanatory, and suggestive notes and with 198 appendixes.* [Black bonded leather]. Grand Rapids, Mich: Kregel Publications, 1990. ISBN 9780825421778.s.1331

o Janu Křtiteli a svědectvím, které o něm Ježíš podává; a následujícím úsekem, pro jehož posluchače může být tento verš jakýmsi signálem ke zpozornění, neboť se blíží konstatování něčeho závažného.

### **Mt 11,16**

Tini de omoiwsu thn genean tautnē omoia estin paidipij kaqhmenoij en taij agoraij a]prosen ouhta toij eteroij

**K čemu připodobním toto pokolení? Podobné je dětem sedícím na tržištích a volajícím na ty druhé.**

Kdo je tím pokolením, čím se provinilo a s čím jej Ježíš srovnává? Je-li možné něco vydedukovat z ostatní míst, kde nacházíme spojení „toto pokolení,“ pak je zřejmých několik věcí.

1) „Tímto pokolením“ se myslí Ježíšovi současníci; sám je na několika místech označuje jako „pokolení zlé a zpronevěřilé“ (nevěřící).<sup>183</sup> Podobně jako u jejich předchůdců – Noemova pokolení (které, až na něj, taky nepoznalo jediného spravedlivého – viz Gn 7,1) nebo těch, co patřili k pokolení putujícímu po poušti<sup>184</sup> Dt 32,5 – je patrná jedna věc, a to „ne-víra“ a „ne-důvěra“ směrem k Bohu a dožadování se znamení...

2) Na rozdíl od takových Ninivanů, jenž se od prvního do posledního obrátili (a to pouze!) prostřednictvím kázáním proroka Jonáše, Ježíšova generace je k Janovu, i Ježíšově kázání lhostejná. Namísto víry (jako předpokladu spásy), si vynucují vidět „zázračná znamení“<sup>185</sup> z „nebe...“<sup>186</sup> –

---

<sup>183</sup> Mt 12,38nn; genea moicalij – nevěrné nebo bezbožné pokolení viz BW ~ Mal 3,5 (s kterým Bůh provede také rychlý proces...)

<sup>184</sup> Variace na téma zlého a „zpronevěřilého“ pokolení...Dt 32,5~ Mt 17,17

<sup>185</sup> 1.Kor 1,18-23

těch se však tentokrát nedočkají... za to přijde *Syn člověka* (v. 17). Kristus, který zemřel a byl vzkříšen a nebude poznán těmi mocnými a učenými (jejichž předci stejně jako oni *nepoznali boha svou moudrostí*<sup>187</sup> a *odmítali a zabíjeli Boží posly*<sup>188</sup>), ale paradoxně těmi maličkými.<sup>189</sup>

(3) Už samo přirovnání „k dětem“ vyvolává pocit, že Janovi a Ježíšovi současníci se chovají jako malé děti – egocentricky, umanutě a tvrdohlavě. Takováto generace ještě není s to přijmout to, co jí Jan a Ježíš přišli povědět. Je schopná rozpoznat, že Janovo kázání nemá s tím, co tu do té doby bylo srovnání, stejně jako si je vědoma unikátnosti Ježíšova zvěstování božího království, avšak k tomu, aby uvěřila, potřebuje důkazy (vidět, tzn. vědět, ale není víra), jak je potom možné, že neuvěřila a neobrátila se, jak tomu bylo u Ninive a Jonáše?

Stejně jako děti je tedy tato generace zatvrzelá a nechce slyšet; (ale jak v následujících verších vyjde najevo, vlastní neochota se jim ve výsledku nevyplatí, neboť stejně jako kdokoliv jiný budou i oni spravedlivě souzeni ~Mt 11,20nn).

---

<sup>186</sup> Mt 16,1

<sup>187</sup> 1. Kor 1,22

<sup>188</sup> Mt 23,30

<sup>189</sup> Mt 11,25

## Mt 11,17–19

legousin\ hulhsamen umih kai. ouk wrchsasqe( eqrhnhhsamen kai. ouk ekoyasqeÅ

**Oni/ říkají: hráli jsme vám na píšťalu a vy jste netančili, naříkali jsme a vy jste netruchlili.**

h†qen gar Vlwanhjh mhte esqi,wn mhte pinwn( kai. legousin\ daimonion eceiÅ

**Přišel tedy Jan, ani nejedl, ani nepil a oni říkají: „Má démona!“**

h†qen o' uiioj tou/ anqrwpou esqi,wn kai. pinwn( kai. legousin\ idou. anqrwpoj fagoj kai. oinopothj( telwnwh filoj kai. amartwlwhÅ kai. edikaiwqh hi sofia apo. twh ergwn autjhÅ

**Přišel syn člověka, jí a pije a oni říkají: žrout a pijan (vína), přítel celníků a hříšníků. Ale moudrost je ospravedlněna svými skutky.**

- Některé texty (B<sup>2</sup>, C, D) u devatenáctého verše uvádí „ twn tekwn,“ místo ergwn... (~Lk 7,35)
- Na rozdíl od ostatních verzí, které na první pohled užívá odvozeniny od latinského „iustitia,“ NRS používá sloveso „vindicate.“

Komentáře popisují sedmnáctý verš jako obraz hrajících si dětí, které imitují svatbu a pohřeb. Jedni chtějí hrát vesele a druzí smutně, ale vzájemně se neshodnou. (V dnešní době trochu morbidní obraz; hra na „policajty a zloděje“ by byl asi aktuálnější výjev). Cílem každé dětské hry je v podstatě zábava k zabití času; pokud však ani jedna strana není schopná ustoupit, nakonec ze hry sejde.

Ani jedni tedy nechtějí slyšet, co říká druhý – podobně reagovali i židé, ke kterým Jan a Ježíš mluvili. Přestože posluchače Jan s Ježíšem „fascinovali“, a někteří se k nim i připojili a uvěřili jejich zvěsti, většinová společnost zůstala jejich výzvě k obrácení a zvěsti o přicházejícím království lhostejná.

Zarážející však je, že ani jeden „směr,“ který jim oba předkládali, je nezaujal natolik, aby se připojili.

Proto je toto pokolení připodobňováno k dětem, které jsou někdy umíněné a nevděčné. Nezdál se jim ani asketa Jan, protože byl příliš asketický, ani Ježíšovo milosrdenstvím, které bylo pro upjaté moralisty, jimž byl zákon nade vše, příliš přívětivé...

Toto pokolení je tedy stejné jako děti v tomto příběhu – nevědí, co by chtěli. Jediné co umí, je ale křičet a pomlouvat ostatní. Jana nařknou z toho, že jej ovládá démon a na Ježíše hodí obvinění z opilství a flámování... Avšak pravděpodobnou příčinou obou těchto osočení je Janova a Ježíšova nekonformita a snaha společnosti je zdiskreditovat.

Přestože Ježíš žil na první pohled (jako syn tesaře) poměrně běžným životem muže té doby. Pozornost na sebe ale strhával svým nekonvenčním vztahem k hříšníkům a lidem na okraji společnosti. Naopak Jan neprovokoval tolik svým chováním vůči společnosti, jako spíš svým zevnějškem a způsobem života na poušti. V obou případech ať již šlo o to, co jeden dělal nebo druhý naopak nedělal, ti kteří na nich chtěli najít něco zlého, si to vždy našli.

*„Moudrost je ospravedlněna svými skutky...“*

Některé texty uvádějí na místo skutků „ospravedlněna svými dětmi,“ což samo o sobě nemusí být v protikladu. Vždyť právě děti jsou určitým způsobem výsledkem práce – péče a výchovy – kterou jim věnují jejich rodiče. Děti stejně jako činy nevyprávějí jen něco o sobě, ale z velké části právě o těch, kdo je „utvářeli...“ Proto rozdíl mezi těmito dvěma pojmy chápu jako zanedbatelný.



Pro výklad tohoto verše existují dvě možnosti. První variantou je, že s „moudrostí“ je ztotožněn samotný Ježíšem Kristus.<sup>190</sup>

Potom je tou moudrostí jeho vlastní práce. V podstatě celý jeho život, celé jeho pozemské směřování; vedení učedníků, kázání pro zástupy, zázraky, kterými uzdravoval nemocné, utrpení, které podstoupil... A to všechno s jediným cílem. Aby se zjevilo království jeho Otce, a aby lidé uvěřili a byli spaseni. Toto všechno jej rehabilituje před těmi, kteří by mu snad chtěli něco vyčítat. On je ospravedlněn svými skutky... Naopak „vina“ (ne-víry) v tomto případě padá na ty, kteří *nenaklonili ucho k slyšení* a neotevřeli svá srdce zprávě, kterou zvěstoval. Byli varováni, ale neuvěřili.<sup>191</sup> (podobně jsou vykresleni i ti, kteří byli varováni, v pasáži Mt 11,20–24 a přesto se neobrátili a neuvěřili...).

Pokud jde o druhou variantu, pod pojmem moudrost se mohl skrývat kdokoliv, kdo plní Boží plán – tedy Jan, Ježíš a všichni jejich následovníci, (přestože možná každý po svém) skrze něž se hlásá evangelium a naplňuje se Boží vůle.<sup>192</sup>

#### „Jan jako asketa“

Nejenom ze stránek Nového zákona ale například i z pláten obrazů v galeriích působí Jan jako velmi nenáročná, úzce profilovaná osoba, vyhýbající se frivolním společenským událostem a žijící mnišským způsobem života. Osmnáctý verš o něm říká, že nejedl a nepil. Pravděpodobně se tím myslí (na rozdíl od třetí kapitoly, kde je zmínka o tom, že se živil kobyilkami a medem), že žil velmi střídým životem, držel posty, nepil alkohol a nebyl účastníkem bujarých hostin. Jednou z diskutovaných eventualit je, že Jan patřil

---

<sup>190</sup> V podobném smyslu mluví i verše Starého zákona, např: „Hospodin mě vlastnil jako počátek své cesty, dříve než co konal odedávna“ Př 8,22nn a nebo Mdr 7,21nn.

<sup>191</sup> Podobně jsou vykresleni i ti, kteří byli varováni, v pasáži Mt 11,20-24, a přesto se neobrátili a neuvěřili....

<sup>192</sup> TALBERT, Charles H. *Matthew*. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, c2010. Paideia (Grand Rapids, Mich.). ISBN 0801031923. s.148

k nazírům; tj. ženám i mužům, kteří se dobrovolně na nějakou dobu nebo celoživotně zaslíbili Bohu; a právě součástí tohoto závazku byl zákaz konzumace zkvašeného nápoje nebo čokoliv, co pocházelo z hroznů; dále zákaz holení hlavy a dotýkání se zemřelých...<sup>193</sup>

## Shrnutí

Jak naznačila už předcházející exegeze a konkrétně její shrnutí, Jan Křtitele je takřikajíc „multifunkční“ postava. Je zároveň asketou žijícím na poušti; kazatelem volajícím po pokání; prorokem ohlašujícím příchod nebeského království a soudu; předchůdcem Mesiáše; morální autoritou, která napomíná a varuje před blížícím se soudem, křtitelem lidu (i samotného Ježíše), jenž se obrátil a vyznal svoje hříchy... Přesto jej tyto „nálepky“ nemohou popsat zcela dokonale, aniž by k nim byly přidány další. Jedenáctá kapitola a zmínky ve čtrnácté a sedmnácté kapitole posouvají vnímání Jana Křtitele ještě o krok dále. Rozhovor, který vede Ježíše s Janovými učedníky, a později promluva k zástupu potvrzují domněnky, které kolovaly kolem Janovy osoby (prorok, Eliáš...). Ježíš potvrzuje výše uvedené představy, s nimiž byl Jan spojován, a navíc dodává, že Jan byl „*víc než jen prorokem*.“ Společně s tím je nutné dodat „*ale...*“ Ježíš skutečně zástupu dokazuje, že Jan byl jeho předchůdcem, přesto je zjevné, že Janova i Ježíšova vize přicházejícího království a obraz Mesiáše nejsou zcela totožné.<sup>194</sup> To je možné rozpoznat i z poslední exegetovaných veršů (Mt 11,16-19), kde Ježíš popisuje židy jako ty, kteří odmítli jak Janovu, ale i jeho vlastní zvěst (je si tedy vědom rozdílů, které mezi panovaly). Ježíšova představa neodmítá Janovu chápání světa, ale posouvá jej dál. Podobně nepopírá soud nad lidmi, ale oproti trestu navíc staví

---

<sup>193</sup> Nu 6; ČEP, odkaz i na Lk 1,15 – Janovo narození

<sup>194</sup> Je to patrné především na Janově dotazu, který ukazuje na jeho pochyby ohledně Ježíšova vyvolení, ale i na Ježíšově odpovědi, která nabádá k tomu, aby se nad ním nikdo nepohoršoval...

milosrdenství. Je zde patrný posun od pojetí Mesiáše jako Soudce k Mesiáši jako slitovnému a zachraňujícímu.

Další momentem, který už sice byl částečně naznačen ve třetí kapitole, je Janovo odhodlání, které se zrcadlí i ve zdrženlivém životě. Jan není přísný (v náboženské a morální oblasti) pouze na sebe, ale i na společnost. To je patrné i v řečnických otázkách směřujících na zástup - „*na co jste se vyšli na poušť podívat? Na rákos, kterým kývá vítr?*“ a později i v Janově neústupnosti vůči Herodovi.<sup>195</sup> Toto nekompromisní chování je zároveň dalším prvkem, který jej spojuje s Ježíšem. Oba dva jsou kazateli a v jistém smyslu proroky nebeského království; učiteli, které následují skupina stoupců; zvěstovatelé posledních dní a v neposlední řadě i mučedníky,<sup>196</sup> kteří zemřeli při plnění svého poslání, které vycházelo od Boha a opět k němu směřovalo.

---

<sup>195</sup> Mt 14

<sup>196</sup> Mt 14 a 17.

### 3. Shrnutí – Obraz Jana Křtitele u Matouše

Matoušovo evangelium ukazuje Jana Křtitele jako výjimečného muže několika rolí. Jako *kazatele, proroka, hlasatele* přicházejícího nebeské království a *předchůdce* Mesiáše, který přijde soudit svět. Také však jako *morální autoritu, učitele, křtitele, vězně a mučedníka*.

Je vyličen jako asketa žijící na poušti (Mt 3,1–4) ne nepodobný mnichům v kláštorech.<sup>197</sup> Středem Janovy činnosti je **kázání** o *příchodu nebeského království* (Mt 3,2). To, a *varování před nastávajícím soudem* (Mt 3,12) jsou pak příčinami, jež vedou ke změně orientace v životě těch, kteří mu uvěřili. *Obrácení, pokání a vyznání hříchů* společně s *aktem* (který tuto změnu - „turning point in life“- dokazuje), jsou nutnými předpoklady pro odvrácení negativních důsledků ohlašovaného soudu. Vnější znakem potvrzením této změny je potom *Janův křest (pokání)*. Jan svým profilem připomíná **proroky**, své „duchovní“ předchůdce, a to jak zjevem (Mt 3,4), tak i tím, že napomíná lid (Mt 3,2.8.9; 14,4) a varuje jej před blížícím se soudem (Mt 3,10.12). Dokonce je ztotožněn s prorokem **Eliášem** (obecně Mt 3,4; přímo pak Mt 11,14 a 17,12). Jan ohlašuje Boží soud, který vidí v horizontu blízké budoucnosti (3,10.12) a spojuje jej (stejně jako postavu Eliáše) s *příchodem Mesiáše*. Ten je tím, koho Jan **ohlašuje, potvrzuje jako mocnějšího** (Mt 3,11) a **předchází** jak v čase, tak i údělu **mučedníka** (Mt 17,12). Jan je tím **poslem** (Mt 11,10), který ohlašuje Mesiášův příchod a současně ten, pro kterého připravuje „půdu“ (Mt 3,3; 11,10), aby mohl třídit, soudit (Mt 3,12) a nakonec spravedlivě trestat (3,10.12; 11,20nn).

---

<sup>197</sup> Jak již bylo zmíněno v textu práce, Janovo vyobrazení a křestní praxe nevyhnutelně odkazují ke spekulacím o jeho možném pobytu mezi kumránskou komunitou... viz exegeze Mt 3,1.

Takto popisuje Jana Matoušovo evangelium. Přesto je nutné vzít v úvahu ještě poslední věc – a tou je autor-redaktorův záměr. Samo o sobě to nijak neuměňuje to všechno, co o Janovi bylo dosud napsáno, ale...

Tato práce, jak již bylo v úvodu zmíněno, není ani biografií ani historickou reportáží o osobě Jana Křtitele. Přestože se texty zabývají jak popisem Janovy osoby, tak i jeho činností, pohnutky, kterými byl autor veden, jsou jiného rázu než čistě snahou popsat „kdo“ Jan byl a za „koho“ se považoval.

Záměrem autora Matoušova evangelia je do určité míry snaha vytvořit paralelu mezi životem Jana a Ježíše.<sup>198</sup> Pomocí analogie,<sup>199</sup> která se nachází v jejich příbězích, jsou však vyzdvihnuty i jejich odlišnosti.<sup>200</sup> A právě tyto podobnosti a rozdílnosti jsou tím, co charakterizuje vztah nejen Jana a Ježíše, ale celý koncept zvěstovaného poselství.

Jan je především postavou, která dokresluje příběh Ježíše Krista, o němž a jeho „dobré zprávě,“ v původním slova smyslu, je celé toto evangelium. Janův popis je strohý a nepodává detailní informace o tom, kdo Jan Křtitel byl. O to více je však postavou symbolickou, ve které se propojuje obraz Starého a Nového zákona,<sup>201</sup> která ukazuje na naplnění slibů daných Hospodinem svému lidu<sup>202</sup> a která předpovídá a potvrzuje příchod Mesiáše, Soudce, Syna člověka, Ježíše.

---

<sup>198</sup> Oba měli okruh vlastních učedníků, zvěstovali příchod království, byli všeobecně odmítnuti židovskou stranou a zemřeli podobně potupnou smrtí...

<sup>199</sup> Trilling, podobné vyobrazení Jana a Ježíše. In: YAMASAKI, Gary. John the Baptist in life and death. s.30

<sup>200</sup> Tyto rozdíly jsou příčinou i Janových pochybovat viz Mt 11,6.

<sup>201</sup> Prorokuje příchod Mesiáše, varuje...atd. podobně jako starozákonní proroci, kteří měli Božího ducha. In: POKORNÝ, Petr. Ježíš Nazaretský. s. 71

<sup>202</sup> Např: Mt 11,5 – příchod mesiášské doby, očekávání soudu...

## Závěr

Na samém konci této práce bych ráda shrnula své dosavadní počínání. Cílem diplomové práce byla snaha o prozkoumání, hlubší pochopení a popsání „Obrazu Jana Křtitele.“ Přestože jsem původně byla na pochybách, zda bude rozsah (tedy kontext „pouze“ Matoušova evangelia) dostačující k bádání a sepsání tohoto druhu práce, jsem nucena jednoznačně přehodnotit svůj původně negativní předpoklad.

Ačkoliv jsem se před samým započatím práce zamýšlela nad tím, že zapracuji a následně exegetuji veškerá místa spojená s postavou Jana Křtitele, již zkraje jsem došla k názoru, že to není zcela reálné a hlouběji jsem se zaměřila pouze na dvě části, které považuji z hlediska významu za centrální. Méně závažné pasáže jsem potom zmínila dle potřeby pouze okrajově, nebo jako součást diskutovaného problematiky. Ke zpracování tohoto tématu jsem sáhla po všech možných dostupných zdrojích. Takže krom obvyklých tištěných slovníků, učebnic, komentářů a monografií jsem využila služeb i velmi nápomocného počítačového softwaru Bible Works a různých stránek slovníku, encyklopedií, až po knihy nebo jejich části, které byly volně přístupné na internetu. Součástí práce jsou samozřejmě i vlastní názory a v případě cituji-li někoho dalšího, je to v textu nebo v poznámce uvedeno. Celkové shrnutí je pak obširnějším pojetím mého vlastního pochopení a výkladu Jana Křtitele, a to jak v kontextu Matoušova evangelia jako postavy, tak i jeho funkce.

# Seznam literatury

## Tištěné zdroje

ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 1, Introduction and commentary on Matthew 1-7.* 3rd ed. Edinburgh: T. & T. Clark, 1988. The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament. ISBN 0-567-09481-2.

ALLISON, Dale C. a W. D. DAVIES. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew: in three volumes. Volume 2, Commentary on Matthew VIII-XVIII.* Edinburgh: T. & T. Clark, 1994. The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament. ISBN 0-567-09545-2.

BIČ, Miloš. *Stopami dávných věků: mezi Nilem a Tigridem.* Praha: Vyšehrad, 1979.

BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský.* Praha: Kalich, 1975.

BOWLEY, James E. *Living traditions of the Bible: scripture in Jewish, Christian, and Muslim practice.* St. Louis, Mo.: Chalice Press, c1999. ISBN 0827221274

DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník.* Ilustroval Tomáš PRCHAL, přeložila Alena KOŽELUHOVÁ. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1.

EVANS, Craig A. a Danny ZACHARIAS. *'What does the Scripture say?': studies in the function of Scripture in early Judaism and Christianity.* London [etc.]: T&T Clark International, 2012. Library of New Testament studies, 469. ISBN 9780567383501

*Kážeme Krista: výklad starocírkevních perikop pro zvěstování v církvi.* Praha: Synodní rada českobratrské církve evangelické, 1994.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář. ISBN 80-7192-146-7.

MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2011. Český ekumenický komentář k Novému zákonu. ISBN 978-80-87287-44-6

MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6.

NESTLE, Eberhard, Erwin NESTLE, Barbara ALAND a Kurt ALAND. *Novum Testamentum Graece et Latine. 27. Aufl.* Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1994. ISBN 3-438-05401-9.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. přepr. rozš. vyd. Praha: Kalich, 1956..

*Nový zákon s výkladovými poznámkami: čes. ekumen. překlad*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991

OEMING, Manfred. *Contemporary biblical hermeneutics: an introduction*. Burlington, VT: Ashgate, c2006. ISBN 0754656608

OSBORNE, Grant R. a Clinton E. ARNOLD. *Matthew*. Grand Rapids, MI: Zondervan, c2010. Zondervan exegetical commentary series on the New Testament. ISBN 978-0-310-24357-1.

POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-186-9.

POKORNÝ, Petr. *Ježíš Nazaretský: historický obraz a jeho interpretace*. Praha: OIKOYMENH, 2005. Oikúmené. ISBN 80-7298-135-8.

SOUČEK, Josef Bohumil. *Řecko-český slovník k Novému zákonu*. 6. vyd. Praha: Kalich, 2003. ISBN 80-7017-853-1

STAMPS, Donald C. a J. Wesley ADAMS (eds.). *Studijní bible s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad : Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Springfield: Life Publishers International, c2009.

TALBERT, Charles H. *Matthew*. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, c2010. Paideia (Grand Rapids, Mich.). ISBN 0801031923



THIEDE, Carsten Peter. *Svitky od Mrtvého moře a židovský původ křesťanství*. Praha: Volvox Globator, 2004. Katarze. ISBN 80-7207-549-7

YAMASAKI, Gary. *John the Baptist in life and death: audience-oriented criticism of Matthew's narrative*. Sheffield, England: Sheffield Academic Press, c1998. ISBN 1850759162. Journal for the study of the New Testament. Supplement series. ISBN 1-85075-916-2.

ŽILKA, František. *Začátky a základy křesťanského náboženství*. V Praze: Kalich, 1925.

### **Internetové zdroje:**

*Encyklopaedia Britannica*; [online]. [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Qumran>

*Encyklopaedia Britannica*; [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Essene>.

*HÖDL, Pavel*. [online]. [cit. 2016-08-13]. Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=1757>

Joel Grassi ; [online]. [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://ccbcbronx.org/immortality-and-identity,-part-one> Joel Grassi

*Slovník cizích slov* [online]. <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Ústav pro jazyk český AV ČR; [online]. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://psjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=věječka>

*Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. [cit. 2016-07-01]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Mysteries\\_of\\_Isis](https://en.wikipedia.org/wiki/Mysteries_of_Isis).

*Wikipedia: the free encyclopedia*; [online]. [cit. 2016-07-17]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Papyrus\\_101](https://en.wikipedia.org/wiki/Papyrus_101)

PC Software:  
Bible Works 5

## Rejstřík

Gn 7,1	69	Mal 3,1	20, 41, 61, 67
Gn 19,24	41	Mal 3,5	69
Gn 22,17	32	Mal 3,19	36
Ex 3,16	32	Mal 3,23	61, 67
Ex 9,23	41		
Ex 33,1	32	Mt 3,1	16, 76
Lv 10,2	41	Mt 3,1-4	76
Lv 14,52	24	Mt 3,1-6	11
Nu 11,1	41	Mt 3,1-12	3,4,11,13,16,17,51
Dt 9,18	22	Mt 3,2	14, 18, 76
Dt 10,17	41	Mt 3,3	17, 20, 39, 47, 67
Dt 19,5	50	Mt 3,4	21, 76
Dt 32,5	69	Mt 3,5	23
Joz 24,3	32	Mt 3,6	24
2 Kr 1,8	22, 67	Mt 3,7	19, 25
Neh 1,5	41	Mt 3,8	31, 76
Neh 9,7	32	Mt 3,9	32, 76
Ž 79,5	41	Mt 3,10	19, 33, 76
Iz 29,18	53	Mt 3,11	47
Iz 35,5	53	Mt 3,12	42
Iz 40,3	20,21,39	Mt 3,14	24
Iz61,1-2	53	Mt 3,13-17	12
Jer 21,12	41	Mt 4,23	18, 50
Da 9,4	41	Mt 5,3	55
Oz 6,6	26	Mt 5,8	66
Za 13,4	22	Mt 5,17	26

Mt 7,19	34	Mt 11,20-24	46, 73
Mt 9,1	53	Mt 11,25	70
Mt 9,14	16	Mt 11,25-30	46
Mt 9,27	53	Mt 12,7	26
Mt8,3	53	Mt 12,38	69
Mt9,18	53	Mt 13,40	34
Mt 10,7	53	Mt 13,54	18
Mt 11,1	14, 48	Mt 14,1-12	50
Mt 11,1-19	3, 4, 46, 48	Mt 14,2	18
Mt11,2	15,4	Mt 14,4	76
Mt 11,2-3	50	Mt 14,12	47
Mt 11,2-6	46	Mt 15,30	53
Mt 11,4-5	52	Mt 15,31	53
Mt 11,5	53, 77	Mt 17,10	39
Mt 11,6	54	Mt 18,8-9	34
Mt 11,7-9	55	Mt 18,8	53
Mt 11,9	61	Mt 18,16	50
Mt 11,10	19, 21, 47, 61	Mt 21,23	26
Mt 11,11	62	Mt 21,28	26
Mt 11,12	18, 19, 63, 66, 76	Mt 21,32	27
Mt 11,13	65	Mt 23,30	70
Mt 11,14	61, 66	Mt 23,35	26
Mt 11,11-14	41	Mt 25,41	36
Mt 11,15	68	Mt 28,19	38
Mt 11,16	69	Mk 1,2	17, 61
Mt 11,16-19	46, 74	Mk1,4	14
Mt 11,17-19	71	Mk 1,7	40
Mt 11,20	76	Mk 6,12	18

Mk6,14	15	Sk 19,1-6	38
Lk 1,15	74	Ř 2,5	25
Lk3,3	14, 17	Ř 7,30-32	33
Lk 3,10	14	1 Kor1,18-23	69
Lk 3,13	58	1 Kor 1,22	70
Lk 3,16	40	1 Kor 3,13-14	35
Lk 6,20	55	2 Tm 1,6	35
Lk 7,18-35	46	Jk 2,13	25
Lk 7,19	15	2 P2,9	25
Lk 7,25	56	2 P 3,7	25
Lk 7,27	61		
Lk 7,35	71		
Lk 9,7	16		
Lk 13,3	19		
Lk13,6	34		
Lk 16,1	66		
Lk 16,16	46		
Lk 17,20	19		
Lk 17,20	18		
Lk 24,47	18		
J1,19	17, 21		
J 1,19-34	11, 19		
J 4,2:	38		
J 15,1	34		
J 18,25	35		
Sk 3,19	18		
Sk 8,13	18		
Sk 11,18	19		

## Přílohy

Seznam cizojazyčných Biblí a jejich zkratky:

B21 – Bible, překlad 21. století

BKR – Bible Kralická

BNT – Bible Works NT (NA27); užitý při citacích z řečtiny

ČEP – Český ekumenický překlad; užitý v textu, vyjma vlastního překladu

KJV – King James Version

NAU– New American Standard Bible with Codes 1995

NJB – New Jerusalem Bible

NKJ – New King James (Version)

NRS – New Revised Standard (Version)

SEP – Slovenský ekumenický překlad

VUL – Vulgáta



*Jan Křtitel – Leonardo Da Vinci*